

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΑΡΧΕΙΟΝΟΜΙΑΣ, ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΜΟΥΣΕΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Μουσειοπαιδαγωγική, χαρακτηριστικό παράδειγμα το Βιομηχανικό Μουσείο
Φωταερίου.

ΜΑΡΙΑ ΜΠΟΥΛΕΛΑΚΗ

ΙΟΥΝΙΟΣ 2019

Περιεχόμενα

Τίτλος:	Σελίδα:
• Περίληψη.....	3
• Εισαγωγή.....	4
• Κεφάλαιο 1.....	6
• Ορισμός μουσείου.....	6
• Μουσειολογία.....	8
• Η εκπαιδευτική λειτουργία του μουσείου.....	9
• Εκπαιδευτικές θεωρίες της μουσειακής αγωγής.....	11
• Μουσειοπαιδαγωγική.....	12
• Εκπαιδευτικά προγράμματα.....	16
• Σκοπός - στόχοι μουσειοπαιδαγωγικής και εκπαιδευτικών προγραμμάτων.....	18
• Εκπαιδευτικά προγράμματα για άτομα με ειδικές ανάγκες.....	19
• Μέθοδοι προσέγγισης μουσείων.....	22
• Μεθοδολογία, στάδια σχεδιασμού και εξαγωγής εκπαιδευτικών προγραμμάτων.....	25
• Κεφάλαιο 2.....	29
• Βιομηχανικό μουσείο φωταερίου και εκπαιδευτικά προγράμματα.....	29
• Πρόταση εκπαιδευτικού προγράμματος.....	41
• Κεφάλαιο 3.....	45
• Αποτελέσματα- Συμπεράσματα.....	45
• Βιβλιογραφία.....	47

Περίληψη

Η παρούσα πτυχιακή εργασία αναφέρεται στην μουσειοπαιδαγωγική, πτυχή της μουσειολογίας, με αντικείμενο την αξιοποίηση της υλικής και άυλης κληρονομιάς μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Επιπρόσθετα γίνεται παρουσίαση της μουσειολογίας, της μουσειοπαιδαγωγικής και γενικά του παιδαγωγικού ρόλου του μουσείου. Στη συνέχεια αναφέρονται τα στάδια σχεδιασμού και υλοποίησης των εκπαιδευτικών προγραμμάτων, τα εκπαιδευτικά αποτελέσματα και εν γένει τα οφέλη των προγραμμάτων αυτών καθώς και η εφαρμογή τους σε άτομα με ειδικές ανάγκες.

Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται το *Βιομηχανικό Μουσείο Φωταερίου* και αναφέρονται παραδείγματα από την πλούσια εκπαιδευτικής τους δράση, μερικά από τα οποία συμμετείχα στα πλαίσια της πρακτικής άσκησης που ορίζεται από το πρόγραμμα σπουδών του Ιόνιου Πανεπιστήμιο. Στο πλαίσιο αυτό, προσπαθώ να δημιουργήσω ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα σύμφωνα με τις αρχές της μουσειοπαιδαγωγικής.

Στο τρίτο και τελευταίο κεφάλαιο παραθέτω τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα της πτυχιακής μου εργασίας, στα οποία βασίστηκα σε ελληνική και ξένη βιβλιογραφία.

Εικόνα 1: Στιγμιότυπο από την πρακτική άσκηση

Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια, κυρίως τις τελευταίες τρεις δεκαετίες¹ τα μουσεία σε διεθνές επίπεδο έχουν μετατρέψει το μουσειακό περιβάλλον σε ένα χώρο όπου μπορεί το κοινό όλων των ηλικιών να βιώσει ουσιαστικές εμπειρίες. Κατά αυτόν τον τρόπο αναπτύχθηκε και συνεχίζει να εξελίσσεται η μουσειοπαιδαγωγική, όπου σύμφωνα με αυτήν την επιστήμη σχεδιάζονται και υλοποιούνται εκπαιδευτικά προγράμματα για όλες τις ηλικίες, ανεξαρτήτου κοινωνικού, μορφωτικού και πολιτισμικού υποβάθρου, χρησιμοποιώντας σύγχρονες παιδαγωγικές και εκπαιδευτικές μεθόδους για την αξιοποίηση της πολιτισμικής κληρονομιάς. Σύμφωνα με την σύγχρονη μουσειολογία το μουσείο αναδεικνύεται ως *ένας χώρος επικοινωνίας, εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας με ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα και κοινωνική διάσταση*.

Τα περισσότερα εκπαιδευτικά προγράμματα έχουν ως κύριο κοινό όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, φέρνοντας σε επαφή το σχολείο με το μουσείο χωρίς το ένα να αναπληρώνει το άλλο, αλλά να αλληλοσυμπληρώνονται καθώς το μουσείο βοηθάει στην καλλιέργεια πολύπλευρων προσωπικοτήτων και στην απτή κατανόηση του πολιτισμού.

Η σύγχρονη μουσειοπαιδαγωγική και κατ' επέκταση τα εκπαιδευτικά προγράμματα, προσεγγίζουν το μουσειακό υλικό όχι μονόπλευρα και ως αναπαραγωγή αντικειμενικών γνώσεων αλλά προσπαθεί να οδηγήσει σε εναλλακτικούς τρόπους ερμηνείας και ανάγνωσης των αντικειμένων, δίνοντας σημασία στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των διαφορετικών ομάδων κοινού. Σε αυτό δηλαδή, που αποσκοπούν οι ποικίλες παιδαγωγικές μέθοδοι είναι η προσέγγιση, κατανόηση και αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς.²

Τα μουσεία βρίσκουν τρόπους προσέγγισης, επαναπροσδιορίζουν και επιμελούνται συλλογές, οργανώνουν δράσεις για να μεταδώσουν γνώση, ψυχαγωγία με σκοπό να προσελκύσουν επισκέπτες, δημιουργώντας έτσι μια αμφίδρομη σχέση, ώστε να αποτελέσουν κομμάτι συμπερίληψης στην καθημερινή ζωή και έξοδο των ανθρώπων-επισκεπτών. Έτσι, το

¹Βλέπε: Πανεπιστήμιο Κρήτης ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΔΙΗΜΕΡΟ 13-14 ΜΑΪΟΥ 2006 Η τέχνη και ο πολιτισμός ως πεδίο ευέλικτων διαθεματικών προσεγγίσεων Προτάσεις για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Ειρήνη Νάκου Επίκουρος Καθηγήτρια ΠΤΠΕ Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας Μάιος 2006 (<http://www.edc.uoc.gr/~didgram/PDF/NAKOY.pdf>)

²Βλέπε: Πανεπιστήμιο Κρήτης ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΔΙΗΜΕΡΟ 13-14 ΜΑΪΟΥ 2006 Η τέχνη και ο πολιτισμός ως πεδίο ευέλικτων διαθεματικών προσεγγίσεων Προτάσεις για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Ειρήνη Νάκου Επίκουρος Καθηγήτρια ΠΤΠΕ Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας Μάιος 2006 (<http://www.edc.uoc.gr/~didgram/PDF/NAKOY.pdf>)

μουσείο και το σχολείο έχουν αρχίσει να έχουν μια περισσότερο στενή επαφή που στοχεύει στην εκπαίδευση των παιδιών.

Το μουσείο προσφέρει γνώση της πολιτιστικής κληρονομιάς, κοινωνική συνείδηση, καλλιεργεί αισθητικά και ψυχικά τον επισκέπτη. Βέβαια το σημαντικότερο είναι ότι τα παραπάνω συμβαίνουν εμπειρικά αφού ο μαθητής έχει τη δυνατότητα να έρθει σε άμεση επαφή με το αντικείμενο. Η μουσειακή εκπαίδευση δηλαδή δίνει τη δυνατότητα της εμπέδωσης της γνώσης και των άμεσων αποτελεσμάτων της.

Κεφάλαιο 1

Ορισμός μουσείου

Διαμόρφωση έννοιας μουσείου και η ιστορική εξέλιξη του:

Στην αρχαιότητα ο όρος μουσείο απεικονίζεται ως τέμενος αφιερωμένο στη λατρεία των Μουσών, τις κόρες του Δία και της Μνημοσύνης και στις τέχνες που αυτές αντιπροσώπευαν, όπως η ποίηση, ο χορός, τα γράμματα, η φιλοσοφία και η μουσική.³

Στην μεσαιωνική Ευρώπη ως και την Αναγέννηση δεν καταγράφεται δραστηριότητα συλλογής αντικειμένων. Κατά τον 15^ο και 16^ο αιώνα το μουσείο αποτυπώνει τον πλούτο συλλογών που συγκεντρώνουν αξιοπερίεργα αντικείμενα, έργα τέχνης, φυσικές και επιστημονικές συλλογές, με ιδιωτικό χαρακτήρα, σε βασιλικές αυλές. Οι αριστοκρατικές συλλογές του 16^{ου} και 17^{ου} αιώνα ήταν προσβάσιμες στους φιλοξενούμενους των ιδιοκτητών προς τέρψη και έρευνα.

Αρχές του 18^{ου} αιώνα ο όρος ταυτίζεται πλέον με ένα κτήριο που στεγάζει μια συλλογή και εν συνεχεία μέσα 18^{ου} αιώνα και αρχές 19^{ου} αιώνα παρατηρείται μία ταξινόμηση στις εκθέσεις και στις συλλογές, οι οποίες είναι και προσβάσιμες από το κοινό.

Ο όρος μουσείο με την σημερινή του έννοια καθιερώνεται κατά τον 19^ο αιώνα, όπου και πλέον φυλάσσονται αρχαιότητες και άλλα αντικείμενα με σκοπό την μάθηση και την ευχαρίστηση. Από το 1970 και μετά όπου αυξάνεται ο αριθμός των μουσείων και διευρύνεται το αντικείμενο των συλλογών τους, το 1960, στο Παρίσι, στη σύσταση της Unesco, στην 11^η σύνοδο της Γενικής Διάσκεψης του Οργανισμού, υιοθετείται η άποψη τα μουσεία να καταστούν προσιτά σε όλους με συγκεκριμένους τρόπους, καθώς τον 19^ο αιώνα αναγνωρίζεται η συμβολή των μουσείων στην πολιτιστική κληρονομιά και διατήρηση.

Τον 20^ο πια αιώνα το μουσείο έχει κοινωνικό και πολιτιστικό όφελος, διδάσκει, εκπαιδεύει, ψυχαγωγεί, καλλιεργεί την αισθητική και άλλες αρετές και προάγει τον πολιτισμό.

Το μουσείο σήμερα ορίζεται ως *«ίδρυμα μόνιμο, χωρίς κερδοσκοπικό χαρακτήρα, υποταγμένο στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξης της και ανοιχτό στο κοινό, το οποίο αποκτά, συντηρεί, μελετά, κοινοποιεί και εκθέτει υλικές μαρτυρίες του ανθρώπου και του*

³ Βλέπε: ΕΑΠ, 2002, Διαστάσεις Πολιτιστικών Φαινομένων, σελ.246, τόμος Β.

περιβάλλοντός του με σκοπό την έρευνα, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία» ⁴(καταστατικό του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων, ICOM, άρθρο 3).

Το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (International Council of Museums - ICOM) είναι ένας επιστημονικός, μη κερδοσκοπικός οργανισμός, λειτουργεί από το 1946 και εκπροσωπεί τα μουσεία και τους εργαζομένους σε αυτά. Στο νεότερο Καταστατικό του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (Κοπεγχάγη 1974, άρθρο 3, και στη Χάγη 1989, αρ. 2, παρ. 1), είναι καθιερωμένος ο ορισμός του μουσείου, όπου δίνεται έμφαση στην κοινωνική αποστολή του μουσείου «*Το μουσείο είναι ένα ίδρυμα μόνιμο, χωρίς κερδοσκοπικό χαρακτήρα, που τίθεται στην υπηρεσία της κοινωνίας και της ανάπτυξης της, ανοιχτό στο κοινό, το οποίο αποκτά, συντηρεί, μελετά, κοινοποιεί και εκθέτει υλικές μαρτυρίες του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του, με σκοπό την έρευνα, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία*». Σύμφωνα με την τελευταία λίστα του ICOM, που επικυρώθηκε το 2001⁵, συμπεριλαμβάνονται επιπλέον:

- 1) Ινστιτούτα συντήρησης και εκθεσιακοί χώροι, που εξαρτώνται από βιβλιοθήκες και αρχεία.
- 2) Φυσικά τοπία, αρχαιολογικοί χώροι, ιστορικοί μνημεία, όπου περιέχουν υλικές μαρτυρίες του ανθρώπου.
- 3) Χώροι που εκθέτουν συλλογές και ζωντανά δείγματα φυσικής ιστορίας, όπως ζωολογικοί και βοτανικοί κήποι, ενυδρεία.
- 4) Εθνικοί δρυμοί, -Επιστημονικά κέντρα και πλανητάρια.
- 5) Πολιτιστικά κέντρα, ιδρύματα, φορείς που διατηρούν και διαχειρίζονται υλική και άυλη κληρονομιά.
- 6) Βιότοποι
- 7) Οργανισμοί οι οποίοι έχουν χαρακτηριστικά μουσείου.
- 8) Αίθουσες εκθέσεων τέχνης μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα⁶.

Αυτό που παρατηρείται στο πέρασμα των χρόνων σε σχέση με τον ορισμό και τον σκοπό του μουσείου είναι ο ανθρωποκεντρικός χαρακτήρας του μουσείου έχοντας ως βάση

⁴ Βλέπε: Τμήμα II, άρθρο 3 του καταστατικού που υιοθετήθηκε από την 11^η Γενική Σύνοδο του ICOM, Κοπεγχάγη 1974. Ο ορισμός παρέμεινε κατά βάση ο ίδιος, ως άρθρο 2, και στα καταστατικά που επικυρώθηκαν στις επόμενες Συνόδους του 1995 και 2001.

⁵Βλέπε: συμπλήρωση ορισμού Μουσείου ICOM, άρθρο 2, παράγραφος 1β, Καταστατικό που επικυρώθηκε από την 20^η Γενική Σύνοδο του ICOM, Βαρκελώνη, Ισπανία, 6 Ιουλίου 2001.

⁶Βλέπε: «Μουσειακή Αγωγή. Μελέτη Περίπτωσης: Το Μουσείο των Δελφών», Museum education. Case study: The Archaeological Museum of Delphi, Φλώρινα, 2017

την κοινωνική λειτουργία του μουσείου και την πρόσβαση προς όλους, εισάγοντας την μάθηση μέσω της εμπειρίας. Έτσι τα μουσεία τα τελευταία πενήντα χρόνια προσπαθούν να προωθήσουν την εκπαίδευση μέσω των πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Ο αμερικανός φιλόσοφος **John Dewey**(1997)⁷ αναφέροντας την σημασία της εμπειρικής μάθησης, υποστηρίζει ότι *η μάθηση συνδέεται με την εμπειρία καθώς αυτός που την βιώνει εμπλέκεται άμεσα με την εκπαιδευτική δραστηριότητα λόγω της πρωτοβουλίας και της διαδραστικότητας.*

Μουσειολογία

Το μουσείο είναι συνυφασμένο με την έννοια του πολιτισμού, αφού το μουσείο αναπαριστά τον πολιτισμό. Ο πολιτισμός περιλαμβάνει τα καλλιτεχνικά και πνευματικά δημιουργήματα, αλλά και τον υλικοτεχνικό πολιτισμό. Ο πολιτισμός εκφράζει και εκδηλώσεις της καθημερινής ζωής μιας κοινωνίας, συγκεκριμένης περιόδου, όπως αξίες, ήθη, έθιμα και συνήθειες.

Η πολιτιστική κληρονομιά αφορά όλους μας.

Ο τρόπος με τον οποίο η πολιτιστική κληρονομιά θα αποτυπωθεί και προωθηθεί αφορά την μουσειολογία. Τα τελευταία χρόνια οι μουσειακές σπουδές, η μουσειολογία και η μουσειογραφία αναπτύσσονται όλο και περισσότερο.

Μουσειολογία είναι η επιστήμη του μουσείου και πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον **Georges Henri Rivière** «*Η μουσειολογία μελετά την ιστορία των μουσείων, τον ρόλο τους στην κοινωνία, τις συγκεκριμένες μορφές έρευνας και συντήρησης, τις δραστηριότητές τους και τη διασπορά της γνώσης, την οργάνωση και λειτουργία τους, τη νέα ή «μουσειοποιημένη» αρχιτεκτονική, τα ευρήματα που παραλαμβάνουν ή επιλέγουν, την τυπολογία και δεοντολογία των μουσείων*» (Rivière, 1981).

Από την άλλη πλευρά είναι η μουσειογραφία η οποία είναι η πρακτική εφαρμογή τεχνικών λειτουργιών του μουσείου, οι πρακτικές δραστηριότητες του μουσείου, όπως ο σχεδιασμός και ο εξοπλισμός των μουσειακών εγκαταστάσεων, η συντήρηση, η αποκατάσταση, η ασφάλεια και η έκθεση.

⁷ ΒΛΕΠΕ: (Dewey, J., Art as Experience, p. 3, Capricorn Books, G.P. Putnam's Sons, New York, 1997)

Η νέα μουσειολογία εμφανίζεται κατά την δεκαετία του 1980⁸ και επεκτείνει τον ορισμό και τον σκοπό της, τονίζοντας την κοινωνική διάσταση του μουσείου, την διεπιστημονικότητα που χρειάζεται να διέπει το μουσείο (μελετώντας τον πολιτισμικό και τον κοινωνικό ρόλο του μουσείου, συνδυάζονται διαφορετικές επιστήμες παράγοντας νέα γνώση), τους τρόπους εξωστρέφειας, μέσων και επικοινωνίας. Ο κύριος στόχος της νέας μουσειολογίας είναι η αξιοποίηση της τοπικής κληρονομιάς για την προαγωγή της κοινωνικής ανάπτυξης.

Τα σύγχρονα μουσεία στις μέρες μας προσπαθούν με ποικίλους τρόπους να εκσυγχρονιστούν στην σημερινή πραγματικότητα, να προσελκύσουν κοινό με τις υπηρεσίες που προσφέρουν, με τα εξελιγμένα τεχνολογικά μέσα, τις πρωτότυπες εκθέσεις, την επιμέλεια και την υποδομή του μουσείου, την προβολή του με όλα τα μέσα, τα εκπαιδευτικά προγράμματα, ώστε να αναδειχθούν ως μέρος της ζωής της κοινωνίας, ως μέσο ψυχαγωγίας και ως τρόπος εμπειρίας και μάθησης.

Η εκπαιδευτική λειτουργία του μουσείου.

Ο εκπαιδευτικός ρόλος του μουσείου έχει υπογραμμιστεί ήδη από τον 19^ο αιώνα. Σήμερα όμως έχει άλλη μορφή. Πιο συγκεκριμένα, παρέχει πολλαπλές αναγνώσεις του υλικού πολιτισμού με διαφορετικές προσεγγίσεις σε κάθε κατηγορία κοινού.

Στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα τα ευρωπαϊκά μουσεία ασχολούνται συστηματικά και με τον εκπαιδευτικό ρόλο που πρέπει να διέπει τα μουσεία⁹. Τα μουσεία έχουν κοινωνικό χαρακτήρα, αλληλεπιδρούν ανάμεσα στους επισκέπτες, το περιβάλλον, τα εκθέματα και την σημασία των μουσείων και κατ' επέκταση των εκθεμάτων¹⁰. Επιπρόσθετα είναι χώροι αναψυχής που σκοπό έχουν την επικοινωνία του κοινού με τα εκθέματα. Έτσι τα μουσεία δεν αποτελούν χώροι για να κάνει κάποιος μια απλή ξενάγηση, αλλά χώροι όπου το κοινό θα βιώσει συναισθήματα και εμπειρίες με δημιουργικό τρόπο. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα βασίζονται στην εμπειρία, την διαδραστικότητα ανάμεσα στους επισκέπτες και τα αντικείμενα με στόχο την γνώση και την ψυχαγωγία. Για να επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί μέσω των εκπαιδευτικών προγραμμάτων πρέπει να ληφθούν υπόψη η αλληλεπίδραση τριών στοιχείων:

⁸ Βλέπε: Βασικές Έννοιες της Μουσειολογίας Επιμέλεια André Desvallées και François Mairesse),σελ.100

⁹Βλέπε: Νίκη Νικονάκου, Μουσειπαιδαγωγική, από την θεωρία στην εξέλιξη, σελ 53

¹⁰Βλέπε: Hennes, 2002 τόμος ,Α σελ. 21

1. οι ανάγκες της κοινωνίας
2. η οργάνωση των ατόμων και των υπευθύνων ώστε να καλύψουν αυτές τις ανάγκες
3. οι πόροι για την κάλυψη αυτών των αναγκών¹¹.

Άρα ένα πρόγραμμα χρειάζεται να καλύπτει τα ενδιαφέροντα του κοινού, να βρεθούν οι χορηγοί και βέβαια τα στελέχη του μουσείου και της εκάστοτε μουσειοπαιδαγωγικής δράσης.

Όταν το σχολείο συνεργάζεται με ένα μουσείο και ειδικότερα όταν η εκπαιδευτική επίσκεψη βασίζεται και συνάδει με κάποιο σχολικό μάθημα οι εκπαιδευτικοί στόχοι του προγράμματος έχουν άμεση συνάρτηση με το μάθημα του σχολείου. Ιδιαίτερως όταν πρόκειται για ιστορικά ή λαογραφικά μουσεία, η σχολική επίσκεψη ενδεχομένως να έχει σχέση με κάποιο μάθημα πχ ιστορίας. Η γνώση του παρελθόντος και η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς σίγουρα συμπεριλαμβάνονται πάντοτε, αλλά όχι μόνο αυτοί. Στην περίπτωση μιας τέτοιας επίσκεψης σε ένα μουσείο οι εκπαιδευτικοί στόχοι συνοψίζονται ακολούθως:

- ✓ Πληροφόρηση και γνώση
- ✓ Η πολιτιστική ταυτότητα, η ιστορική μνήμη
- ✓ Οι συσχετίσεις και οι συνειρμοί με τα αντικείμενα και το συγκεκριμένο μάθημα
- ✓ Η κατανόηση του μαθήματος με την βιωματική εμπειρία και δραστηριότητα
- ✓ Η καλλιέργεια αισθητικής, φαντασίας και δημιουργικότητας
- ✓ Η συμμετοχή, η επικοινωνία και η κοινωνικότητα
- ✓ Η ανάπτυξη και καλλιέργεια κριτικής ικανότητας
- ✓ Η προσωπική έκφραση

Οι εκπαιδευτικές δράσεις, δίνουν την δυνατότητα στους μαθητές να βιώσουν εμπειρίες, να πειραματιστούν, να προσεγγίσουν τα εκθέματα, να ερευνήσουν και να ανακαλύψουν μέσα από το παιχνίδι, την παρατήρηση, με δράσεις και δημιουργική απασχόληση, με χρήση πολυμέσων, με θεατρικά παιχνίδια, με ζωγραφική και άλλες μεθόδους, με τη βοήθεια μουσειοπαιδαγωγών. Ακόμη, θα ήταν χρήσιμο οι μουσειοπαιδαγωγικές δράσεις να γίνονται και στο σχολείο πριν την επίσκεψη στο μουσείο αλλά και μετά.

¹¹Βλέπε: Weil,2003, τόμος Α σελ. 24-25

Εκπαιδευτικές θεωρίες της μουσειακής αγωγής.

Η μουσειοπαιδαγωγική επηρεάστηκε, στα τέλη του 20^{ου} αιώνα από εκπαιδευτικές θεωρίες, οι οποίες διαμόρφωσαν στην μουσειακή αγωγή νέα δεδομένα. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα στα μουσεία σχεδιάζονται σύμφωνα με της ανάγκες του επισκέπτη με στόχο να δημιουργηθεί μία σχέση με τα αντικείμενα, δίνοντας ο καθένας την δική του ερμηνεία και να απολαύσει μία μουσειακή εμπειρία.

Η εκπαιδευτική θεωρία του **Dewey** έχει ως βάση την βιωματική εμπειρία. Η μάθηση είναι πράξη και έχοντας ως εργαλείο τα εκθέματα, είναι απαραίτητο να επιτευχθεί μία αλληλεπίδραση του ατόμου με τα εκθέματα. Υποστηρίζει, δηλαδή, πως η γνώση έρχεται από την εμπειρία που θα βιώσουμε μέσα στο μουσειακό περιβάλλον¹² και πως αυτό θα γίνει πιο εύκολα αν οι επισκέπτες βρουν κοινά σημεία της καθημερινότητάς τους με το μουσειακό έκθεμα (Macdonald Sharon, 2006)¹³.

Η ερμηνευτική θεωρία του **Dilthey** θέτει τον μουσειοπαιδαγωγό να καθοδηγεί δίνοντας ερμηνευτικές κατευθυντήριες οδηγίες στον επισκέπτη, με σκοπό να ερμηνεύσει και να κατανοήσει ο καθένας το μουσειακό έκθεμα με βάσει τα δικά του βιώματα και την δική του ιδιοσυγκρασία.¹⁴

Η θεωρία της πολλαπλής νοημοσύνης του **Gardner** αναδεικνύει το μουσείο ως κατάλληλο περιβάλλον εκπαίδευσης αφού οι επισκέπτες παρατηρούν και εξερευνούν τα μουσειακά αντικείμενα, χρησιμοποιούν την φαντασία τους, καλλιεργούν δεξιότητες με αποτέλεσμα να ενεργοποιούν πολλαπλά επίπεδα νοημοσύνης, όπως την λογική, την αντιληπτική, την αισθητική και την μουσική νοημοσύνη (Hooper – Greenhill, 1996)¹⁵.

Η θεωρία της ανακάλυψης βασίζεται στο ότι η μουσειοπαιδαγωγική και η μαθησιακή διαδικασία λαμβάνει υπόψη το νου, το βιωματικό και το συναισθηματικό χαρακτήρα της διαδικασίας της μάθησης που βασίζεται στο τρίπτυχο: *παρατήρηση – ανακάλυψη – ερμηνεία*. Στο σημείο λοιπόν, που αφορά την ανακάλυψη, προκύπτει ότι ο επισκέπτης ανακαλύπτει και

¹² Διδακτορική Διατριβή, Τζαναβάρα Αντωνία, Μουσεία και άτομα με αναπηρίες-προσβασιμότητα-εκπαίδευση-κοινωνική ενσωμάτωση, Κόρινθος, 2013, σελ.36

¹³ Διδακτορική Διατριβή, Τζαναβάρα Αντωνία, Μουσεία και άτομα με αναπηρίες-προσβασιμότητα-εκπαίδευση-κοινωνική ενσωμάτωση, Κόρινθος, 2013, σελ.37

¹⁴ Διδακτορική Διατριβή, Τζαναβάρα Αντωνία, Μουσεία και άτομα με αναπηρίες-προσβασιμότητα-εκπαίδευση-κοινωνική ενσωμάτωση, Κόρινθος, 2013, σελ.37

¹⁵ Διδακτορική Διατριβή, Τζαναβάρα Αντωνία, Μουσεία και άτομα με αναπηρίες-προσβασιμότητα-εκπαίδευση-κοινωνική ενσωμάτωση, Κόρινθος, 2013, σελ.38

ερμηνεύει μόνος του τα μουσειακά αντικείμενα μέσα από τα εκπαιδευτικά προγράμματα και τις δράσεις. (Νάκου, 2001)¹⁶.

Η θεωρία του κονστρουκτιβισμού υποστηρίζει ότι η γνώση του επισκέπτη οικοδομείται αλληλεπιδρώντας με το περιβάλλον μέσω βιωματικών εμπειριών, συμμετέχοντας ενεργά, δημιουργεί τα δικά του προσωπικά νοήματα, λαμβάνοντας υπόψη τις προσωπικές εμπειρίες, γνώσεις και κοσμοθεωρία του επισκέπτη (Hein, 1998)¹⁷.

Η θεωρία του συμπεριφορισμού σύμφωνα με τον **Skinner** αναφέρει ότι η μάθηση έρχεται μέσα από επαναλαμβανόμενα ερεθίσματα από εξωγενή περιβάλλοντα και το πώς αντιδρά σε αυτά τα ερεθίσματα ο δέκτης. Έτσι ο επισκέπτης μέσα στο μουσείο δέχεται ερεθίσματα στα οποία ανταποκρίνεται και αλλάζει η συμπεριφορά του, παίζοντας σημαντικό ρόλο η επανάληψη και η εξοικείωση με το μουσειακό περιβάλλον. (Ελληνιάδου κ.αλ., 2008)¹⁸.

Μουσειοπαιδαγωγική

Η μουσειοπαιδαγωγική και η μουσειακή εκπαίδευση αναπτύσσεται την δεκαετία του '80, όπου και παρατηρείται η αύξηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων. Τα μουσεία βοηθάνε στην εκπαίδευση καθώς οι μαθητές πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης έχουν την ευκαιρία να έρθουν σε επαφή με το πρωτότυπο υλικό και την ιστορική περίοδο που διδάσκονται, οι γραπτές πηγές και οι μαρτυρίες παίρνουν μορφή σε απτά αντικείμενα, καλλιεργούν την κριτική τους σκέψη και φαντασία, και μέσω της βιωματικής εμπειρίας αφομοιώνουν καλύτερα αυτό που έχουν διδαχτεί στο σχολείο. Έτσι το μουσείο αποτελεί χώρο συνάντησης, μάθησης και ψυχαγωγίας μέσα από ευχάριστες δράσεις.

Η μουσειοπαιδαγωγική, με άλλα λόγια, είναι ένας τρόπος εξοικείωσης του κοινού με τον πολιτισμό μέσω του εκπαιδευτικού της ρόλου.

¹⁶ Διδακτορική Διατριβή, Τζαναβάρα Αντωνία, Μουσεία και άτομα με αναπηρίες-προσβασιμότητα-εκπαίδευση-κοινωνική ενσωμάτωση, Κόρινθος, 2013, σελ.38

¹⁷ Διδακτορική Διατριβή, Τζαναβάρα Αντωνία, Μουσεία και άτομα με αναπηρίες-προσβασιμότητα-εκπαίδευση-κοινωνική ενσωμάτωση, Κόρινθος, 2013, σελ.38

¹⁷ Διδακτορική Διατριβή, Τζαναβάρα Αντωνία, Μουσεία και άτομα με αναπηρίες-προσβασιμότητα-εκπαίδευση-κοινωνική ενσωμάτωση, Κόρινθος, 2013, σελ.39, Νικονάνου Νίκη, Μουσειοπαιδαγωγική –Από τη θεωρία στην πράξη, 2009, σελ.82-83.

¹⁸ Διδακτορική Διατριβή, Τζαναβάρα Αντωνία, Μουσεία και άτομα με αναπηρίες-προσβασιμότητα-εκπαίδευση-κοινωνική ενσωμάτωση, Κόρινθος, 2013, σελ.40

Η μουσειοπαιδαγωγική αναπτύχθηκε πάνω στην λογική ότι τα μουσεία δεν ανήκουν μόνο στους ενήλικες αλλά μπορούν να αποτελέσουν έναν εναλλακτικό τρόπο μάθησης και για τα παιδιά με πολλά οφέλη.

Από τους πρώτους μουσειοπαιδαγωγούς θεωρείται ο **Alfred Lichtwark** (1852-1914), διευθυντής της πινακοθήκης του Αμβούργου ο οποίος άρχισε να οργανώνει επισκέψεις μαθητών «σειρά ασκήσεων για την θεώρηση των έργων τέχνης» καταγράφοντας τις εμπειρίες τους¹⁹.

Ακόμα, κατά τη διάρκεια του Α' παγκοσμίου πολέμου το **Albert και Victoria Museum**, στη Μεγάλη Βρετανία, δημιούργησε ένα εργαστήριο για παιδιά με έμπνευση το μουσείο.

Το 1920 στη Χάγη δημιουργείται το **Μουσείο της Εκπαίδευσης** το οποίο συνεργάζεται με σχολεία. Αξίζει να αναφερθεί η **Ellen Key**, σουηδέζα παραγωγός (1849-1926), η οποία ασχολήθηκε με την μουσειοπαιδαγωγική και οι προτάσεις της παρουσιάζουν ενδιαφέρον μέχρι και σήμερα.

Τέλος, στις μεμονωμένες πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη της μουσειοπαιδαγωγικής συνέβαλε και ο **A. Reichwein** ο οποίος συνέδεσε το μουσείο με το σχολείο μέσα από τις προτάσεις του²⁰.

Πιο οργανωμένες δράσεις και σε ένα πιο σχεδιασμένο πλαίσιο συμπεριλαμβάνεται η «**Ομάδα για Δραστηριότητες Παιδιών στα Μουσεία**» η οποία ενέργησε ως «**Ανεπίσημη Εθνική Επιτροπή Εκπαίδευσης**» του **ICOM**, στο Λονδίνο το 1948, η οποία μετονομάστηκε το 1963 σε «**Ομάδα για Εκπαιδευτικές Υπηρεσίες στα Μουσεία**» και στη συνέχεια τέλη του '70 σε «**Ομάδα για την Εκπαίδευση στα Μουσεία**».

Στην Ελλάδα η μουσειοπαιδαγωγική εμφανίζεται στο μουσείο **Μπενάκη** το 1978 όπου οργανώνει τα πρώτα εκπαιδευτικά προγράμματα, με πρωτοβουλία της Α. Γερουλάνου, όπου εκείνη και δύο υπάλληλοι παρατηρούσαν και κατέγραφαν τις αντιδράσεις των παιδιών κατά την επίσκεψή τους²¹.

¹⁹Βλέπε: Νίκη Νικονάνου, Μουσειοπαιδαγωγική, από την θεωρία στην εξέλιξη, σελ. 19, 43

²⁰Βλέπε: «Η μουσειοπαιδαγωγική στην Ελλάδα. Κατάρτιση και επιμόρφωση», Μωραϊτού Σωτηρία, σελ 20.

²¹Βλέπε: «Η μουσειοπαιδαγωγική στην Ελλάδα. Κατάρτιση και επιμόρφωση», Μωραϊτού Σωτηρία, σελ 22.

Περισσότερο οργανωμένα εκπαιδευτικά προγράμματα εντοπίζονται από το **Ελληνικό Τμήμα του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων** (International Council of Museums - ICOM) (μετά την ίδρυσή του 1983)²², το οποίο ανέλαβε πρωτοβουλίες, όπως η δημιουργία μιας ομάδας εργασίας με υπεύθυνους των Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων των Ελληνικών Μουσείων.

Είναι σημαντικό να προσδιορίσουμε τον πολλαπλό ρόλο (εκπαιδευτικός και κοινωνικός), τον στόχο, τον σκοπό και τις εκφάνσεις της μουσειοπαιδαγωγικής και βέβαια τα οφέλη που προσφέρει στο κοινό ανεξαρτήτου φύλου, ηλικίας, κοινωνικής και οικονομικής κατάστασης, σε άτομα με ειδικές ανάγκες κλπ., καθώς το μουσείο και οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες δεν αφορούν μόνο μαθητές ή μόνο οργανωμένες δράσεις από το σχολείο.

Ο μουσειοπαιδαγωγός προσπαθεί να ερμηνεύσει τα αντικείμενα και να δημιουργήσει μια σχέση ανάμεσα στα μουσειακά εκθέματα και στο κοινό. Συνήθως τα μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα αφορούν περισσότερο μαθητές και έχουν εκπαιδευτικό χαρακτήρα και για αυτό το λόγο ο μουσειοπαιδαγωγός συνεργάζεται με το σχολείο συνήθως για την υλοποίηση του εκπαιδευτικού προγράμματος/ δράσης, για τους στόχους που θέλουν να επιτύχουν και οι δύο πλευρές (μουσείο-σχολείο), ώστε η επίσκεψη στο μουσείο να μην είναι ένας ακόμα σχολικός περίπατος. Το μουσείο με τα εκπαιδευτικά προγράμματα δεν αποσκοπεί να επιτελέσει το ρόλο του σχολείου, αλλά να βοηθήσει στην επίτευξη στόχων και να φέρει σε άμεση επαφή τον μαθητή με τα αντικείμενα.

Το μουσείο δηλαδή, από ένας χώρος που συλλέγει, συντηρεί και διατηρεί την πολιτιστική κληρονομιά, έχει μετατραπεί και ως ένας χώρος μάθησης μέσω της βιωματικής εμπειρίας και ψυχαγωγίας, τονίζοντας πάντα τον ανθρωποκεντρικό του χαρακτήρα.

Αυτό που θέλει το μουσείο να επιτύχει είναι να συνδέσουν οι επισκέπτες το μουσείο σαν ένα χώρο που μπορούν να περάσουν τον ελεύθερο χρόνο τους. Στον ελεύθερο χρόνο μας αναζητάμε ξεκούραση, ψυχαγωγία, καλή διάθεση, αλλά και προσωπική ανάπτυξη, καλλιέργεια, επικοινωνία και βελτίωση. Μέσω μίας εκπαιδευτικής δράσης, μιας μουσειακής εμπειρίας, αυτό είναι κάτι που μπορεί να επιτευχτεί με αποτέλεσμα την μάθηση, την γνώση και την ευχαρίστηση. Ακόμη περισσότερο στις μικρές κοινωνίες τα μουσεία γίνεται το

²² **ΒΛΕΠΕ:** «Η μουσειοπαιδαγωγική στην Ελλάδα. Κατάρτιση και επιμόρφωση», Μωραϊτού Σωτηρία, σελ 23.

πολιτιστικό, εκπαιδευτικό και κοινωνικό κέντρο της ζωής των κατοίκων, ένας χώρος συνάντησης, καθώς αναδεικνύει την πολιτιστική τους ταυτότητα.

Το βασικότερο στοιχείο ενός εκπαιδευτικού προγράμματος, όπου το κάνει να ξεχωρίζει από άλλες μορφές μάθησης είναι η διαδραστικότητα και η συμμετοχή, αφού οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να αλληλεπιδράσουν με τους υπόλοιπους επισκέπτες και με τα εκθέματα, γενικά με το περιβάλλον του μουσείου.

Το προσωπικό των μουσείων ή και ειδικευμένοι μουσειοπαιδαγωγοί οργανώνουν τα εκπαιδευτικά προγράμματα, εφαρμόζοντας συγκεκριμένες εκπαιδευτικές δραστηριότητες με συγκεκριμένους στόχους. Για να διατηρείται το ενδιαφέρον αυτών που συμμετέχουν διαμορφώνονται τα εκπαιδευτικά προγράμματα στα χαρακτηριστικά της κάθε ομάδας ατόμων, μέσα από ποικιλία βιωματικών δραστηριοτήτων, όπως ξενάγηση, αφήγηση ή διήγηση ιστοριών, εξερεύνηση του μουσείου με διάφορα παιχνίδια και άλλες δραστηριότητες στις οποίες θα γίνει αναλυτικά αναφορά παρακάτω.

Βασικό στοιχείο για την επίτευξη των στόχων του κάθε εκπαιδευτικού προγράμματος και την επιτυχία του, είναι σημαντικό κατά την διαδικασία σχεδιασμού των δραστηριοτήτων να ληφθούν υπόψη τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της κάθε ομάδας που θα λάβει μέρος, όπως την ηλικία, το πολιτιστικό υπόβαθρο, τις γνώσεις, τις ανάγκες και τις προσδοκίες των συμμετεχόντων, το κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό, οι υποδομές του μουσείου και οι οικονομικοί πόροι οι οποίοι μπορούν να διατεθούν για την υλοποίηση της εκπαιδευτικής δράσης και βέβαια η σωστή προετοιμασία, οργάνωση και σχεδιασμός του προγράμματος.

Το προσωπικό το οποίο θα σχεδιάσει την εκπαιδευτική δραστηριότητα έχει ως βάση το μουσείο και τα αντικείμενα τα οποία οργανώνονται και παρουσιάζονται ώστε να ερμηνεύονται και να αποδίδεται νόημα σε αυτά, δημιουργεί έτσι ένα μορφωτικό πλαίσιο, αξιοποιώντας το μουσειακό υλικό, εφαρμόζοντας παιδαγωγικές μεθόδους ώστε να επιτρέψει στον επισκέπτη να βιώσει μία εμπειρία, να πάρει πρωτοβουλίες και βέβαια να αποκτήσει γνώση και ευχαρίστηση.

Οι υπεύθυνοι του μουσείου και οι μουσειοπαιδαγωγοί μέσω των δραστηριοτήτων και των παιδαγωγικών μεθόδων έχουν σκοπό να δημιουργήσουν μία σχέση ανάμεσα στην ζωή των επισκεπτών και τα εκθέματα, να τους βοηθήσουν να ανακαλύψουν και να ερμηνεύσουν τα εκθέματα και γενικά το μουσειακό περιβάλλον, να δώσουν οι ίδιοι οι επισκέπτες νόημα στα μουσειακά εκθέματα, να εκφράσουν συναισθήματα, να δημιουργήσουν, να ερμηνεύσουν

και να εμπνευστούν. Χρησιμοποιώντας την πληθώρα τεχνολογικών και ψηφιακών μέσων, αλλά και έντυπων, καταφέρνουν να δημιουργήσουν ένα διαδραστικό περιβάλλον, μία άμεση μορφή επικοινωνίας του κοινού με τα μουσειακά εκθέματα. Τα μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα καταφέρνουν όχι μόνο να μεταδώσουν την μάθηση, αλλά και να φέρουν σε επαφή τόσο τους ανθρώπους μεταξύ τους, όσο και τους ανθρώπους με το υλικό του μουσείου, τα αντικείμενα, και ο καθένας να δώσει το δικό του νόημα στα εκθέματα.

Τα μουσεία δεν είναι χώρος επίσκεψης μόνο για μορφωμένους ενήλικες και τα μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα δεν αφορούν μόνο μαθητές σχολείου.

Όταν βέβαια οργανώνεται ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα για τους μαθητές ενός σχολείου σε συνεργασία με τους καθηγητές είναι χρήσιμο να υπάρχει μια συνάφεια και σύνδεση με την ύλη του σχολείου και μια προεργασία πριν την επίσκεψη αλλά και μετά την επίσκεψη, μια αξιολόγηση τόσο από την πλευρά του μουσείου όσο και από την πλευρά των δασκάλων και καθηγητών ώστε να αναλύσουν τα αποτελέσματα της επίσκεψης.

Εκπαιδευτικά προγράμματα

Εικόνα 2: Στιγμιότυπο απο θεατρικό δρώμενο

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα είναι μία εκπαιδευτική διαδικασία η οποία προσπαθεί να εξοικειώσει τους συμμετέχοντες με το μουσείο και να τους μεταδώσει γνώση λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες του κοινού, απευθύνονται σε σχολικές ομάδες, σε οικογένειες και σε μεμονωμένους ενήλικες ή ανήλικους επισκέπτες, αν και συνήθως απευθύνονται σε μαθητές σχολείων κυρίως σε περισσότερες νεαρές ηλικίες. Επιπρόσθετα, διοργανώνουν δραστηριότητες τα σαββατοκύριακα όπου ολόκληρες οικογένειες να έχουν χρόνο να συμμετάσχουν. Τα τελευταία χρόνια είναι σύνηθες να υλοποιούνται και ειδικά σεμινάρια ενηλίκων με διάφορες θεματολογίες αλλά κυρίως με θέματα που αφορούν την μουσειακή αγωγή και βοηθούν να επιμορφώσουν δασκάλους, γονείς ή όποιον ενήλικα ενδιαφέρει η μουσειακή εκπαίδευση. Η βάση τους είναι ότι λειτουργούν ως μία ομαδική δραστηριότητα με συγκεκριμένους στόχους. Διεξάγονται στο χώρο του μουσείου και σχεδιάζονται και υλοποιούνται από μουσειοπαιδαγωγούς ή τους υπεύθυνους του μουσείου. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα συμπεριλαμβάνουν ξενάγηση και συζήτηση, παιχνίδια, ζωγραφική και χειροτεχνίες, παιχνίδια, δραματοποίηση, χρήση τεχνολογικών μέσων, και συνήθως πολλά από τα προγράμματα προσφέρονται δωρεάν ή με μικρό αντίτιμο.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι σχεδιάζονται ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα για άτομα με ειδικές ανάγκες, για κωφά παιδιά κ.α. Εξίσου σημαντικό είναι επίσης, ότι υπάρχουν σχολεία που βρίσκονται σε δυσπρόσιτες ή απομακρυσμένες περιοχές με αποτέλεσμα να μην μπορούν εύκολα οι μαθητές να επισκεφθούν ένα μουσείο. Σε αυτές τις περιπτώσεις υπάρχουν οι **μουσειοσκευές**, τις οποίες δανείζουν τα μουσεία στα σχολεία ή και σε ομάδες ανηλίκων (π.χ σωματειακά ιδρύματα). Η μουσειοσκευή περιέχει υλικό όπως φωτογραφίες, cd, αντίγραφα αντικειμένων, παιχνίδια και γενικά αντικείμενα και υλικό το οποίο αφορά το μουσείο και τα εκθέματα του και βοηθά τα παιδιά να προσεγγίσουν το μουσείο από μακριά ή ακόμα να προετοιμαστούν για μία μελλοντική επίσκεψη.

Εικόνα 3: Δείγμα μουσειοσκευής

Σκοπός- στόχοι μουσειοπαιδαγωγικής και εκπαιδευτικών προγραμμάτων

Τα τελευταία χρόνια το μουσείο έχει ως βασικό μέλημα να είναι ανοιχτό για όλους, δηλαδή τον εκδημοκρατισμό της γνώσης και την ουσιαστική επικοινωνία μουσείου – επισκέπτη.

Οι επιμελητές φροντίζουν για τον τρόπο με τον οποίο θα παρουσιάσουν τα εκθέματα, αποφεύγοντας την απλή τοποθέτηση και ταξινόμηση των αντικειμένων, καθώς αυτό που προέχει είναι η νοηματοδότηση των αντικειμένων και όχι απλά η πληροφορία. Ο νοηματικός σχεδιασμός αναζητά ένα σημείο αναφοράς για να προσεγγίσει ο θεατής τα εκθέματα αναδεικνύοντας παράλληλα το ιστορικό κοινωνικό και επιστημονικό υπόβαθρο των αντικειμένων.

Εξίσου σημαντικό ρόλο παίζει και ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός, με τον οποίο θα χρησιμοποιηθούν τα κατάλληλα εκφραστικά μέσα της αρχιτεκτονικής για να αναδειχθούν τα νοήματα των μουσειακών εκθεμάτων και να επαναδιατυπωθούν με άλλους τρόπους. Συνεπώς, τα μουσεία για να είναι περισσότερο προσιτά χρησιμοποιούνται τα τεχνολογικά μέσα και νέα μοντέλα οπτικοακουστικών μέσων, με στόχο την ψυχαγωγία, την μάθηση αλλά και την προσέλκυση νέων στα μουσεία, μέσω βιωματικών διαδραστικών μεθόδων (χρήση βίντεο, οθόνες αφής, προσομοιωτών, εικονική πραγματικότητα κ.α.), και η δημιουργία ιστοσελίδων με την εικονική περιήγηση και τα ψηφιακά παιχνίδια που κάνουν το μουσείο περισσότερο προσβάσιμο στο κοινό, δίνοντας την ευκαιρία για αλληλεπίδραση με τα εκθέματα και το χώρο του μουσείου.

Ένα μουσειοπαιδαγωγικό πρόγραμμα σχεδιάζεται για να πετύχει συγκεκριμένους στόχους. Η γενική ιδέα κάθε εκπαιδευτικού προγράμματος είναι να βοηθήσει τον συμμετέχοντα ή πιο συγκεκριμένα το μαθητή, να εκφραστεί, να συνεργαστεί με την υπόλοιπη ομάδα, να αναπτύξει την προσωπικότητά του και να αποκτήσει γνώση μέσα από μία ευχάριστη διαδικασία.

Στην διαδικασία σχεδιασμού μίας εκπαιδευτικής δραστηριότητας λαμβάνουμε υπόψη δύο παράγοντες:

- ✓ το αντικείμενο – το περιεχόμενο και την νοηματοδότηση των αντικειμένων – το θέμα του εκπαιδευτικού και
- ✓ την μάθηση, έμπνευση και ψυχαγωγία.

Ειδικότερα, ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα χρειάζεται να έχει άμεση σχέση το θέμα του με το μουσειακό υλικό, να προσαρμόζεται κάθε φορά στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και στις ανάγκες των επισκεπτών και τέλος στον εκπαιδευτικό στόχο, ο οποίος έχει καθοριστεί κατά την σχεδίαση του εκπαιδευτικού προγράμματος, και βέβαια εξαρτάται από το είδος του μουσείου και το εκάστοτε εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

Σύμφωνα με τις αρχές της διαδραστικής μουσειακής εμπειρίας (*Falk & Dierking 2002*)²³, οι επισκέπτες ερμηνεύουν το μήνυμα που προσπαθεί να μεταφέρει το μουσείο, σύμφωνα με τις εμπειρίες, τις γνώσεις και τις αντιλήψεις τους. Η εμπειρία που θα βιώσει ο κάθε επισκέπτης εξαρτάται τόσο από το μουσείο και τους υπευθύνους, όσο και από την ομάδα με την οποία επισκέπτεται το μουσείο, αφού λειτουργούν όλοι μέσα σε μία κοινωνική ομάδα η οποία συμμετέχει στην ξενάγηση/ δράση και όλοι αλληλεπιδρούν μεταξύ τους. Επιπλέον, οι επισκέπτες επηρεάζονται από την αρχιτεκτονική, τους ήχους, την ατμόσφαιρα και την γενικότερη αίσθηση που αποπνέει ο μουσειακός χώρος. Αυτός είναι ίσως και ένας ακόμη λόγος για τον οποίο κάποιος να θέλει να ξανά επισκεφτεί ένα μουσείο πάνω από μία φορά. Έτσι η προσοχή τους επηρεάζεται από παράγοντες όπως την θέση των εκθεμάτων, τις εμπειρίες τις οποίες θα επιλέξουν να βιώσουν και στην ομάδα την οποία συμπεριλαμβάνονται.

Όλα τα παραπάνω, λοιπόν, επηρεάζουν την επίσκεψη στο μουσείο και την εμπειρία που θα βιώσουν οι επισκέπτες μέσα σε αυτό και θα παίζει καθοριστικό ρόλο με τους στόχους που θέλει το μουσείο να επιτύχει.

Εκπαιδευτικά προγράμματα για άτομα με ειδικές ανάγκες

Είναι απαραίτητο το μουσείο να μην δημιουργεί αίσθημα αποκλεισμού σε κανέναν πολίτη με οποιαδήποτε διαφορετικότητα, καθώς τα μουσεία έχουν παιδαγωγική και πολιτιστική αποστολή και επιδεικνύουν το πολιτιστικό και κοινωνικό επίπεδο μιας χώρας. Μία σύγχρονη κοινωνία και το σύγχρονο μουσείο χρειάζεται να έχει τις κατάλληλες υποδομές ώστε να διευκολύνει την πρόσβαση σε όλους τους ανθρώπους ανεξάρτητα της φυσικής και νοητικής τους κατάστασης, των γνώσεων τους ή της καταγωγής τους. Να συμπεριλάβει δηλαδή όλους τους ανθρώπους με οποιαδήποτε διαφορετικότητα μπορούν να χαρακτηριστούν από την εκάστοτε κοινωνία.

²³ Βλέπε: Μουσειοπαιδαγωγικές δράσεις για την αλλαγή στάσεων και αντιλήψεων για τα μουσεία, Ιωάννα Γράψα, Αθήνα 2012.

Είναι σημαντικό λοιπόν, για τους ανθρώπους με αναπηρίες, (ΑμΕΑ) να μπορούν να απολαύσουν τα μουσειακά εκθέματα και όλες οι κοινωνικές ομάδες να μπορούν να συμμετέχουν σε δράσεις και γενικά στην πολιτιστική κληρονομιά που περικλείει ένα μουσειακό περιβάλλον.

Το σύγχρονο μουσείο δέχεται διαφορετικές κοινωνικές ομάδες όποτε πρέπει να ανταποκρίνεται και στις ανάγκες της κάθε κοινωνικής ομάδας που επισκέπτεται το μουσείο. Έτσι σύμφωνα με το Μοντέλο Διαδραστικής Εμπειρίας των **Falk** και **Dierking**, το σύγχρονο μουσείο πρέπει να ικανοποιεί **τρία επίπεδα** υπηρεσιών κάθε κοινωνικής ομάδας. Πιο συγκεκριμένα πρέπει να καλύπτονται και να συνδυάζονται τρεις διαστάσεις:

- ✓ η φυσική: αφορά τον χώρο του μουσείου και την εύκολη πρόσβαση και διακίνηση του επισκέπτη μέσα στο μουσείο,
- ✓ η κοινωνική: αφορά την σχέση κοινού με το μουσείο
- ✓ η προσωπική: αφορά πως το μουσείο ανταποκρίνεται και καλύπτει τις ιδιαίτερες ανάγκες της κάθε κοινωνικής ομάδας σύμφωνα με τις γνώσεις, εμπειρίες και ενδιαφέροντα της.

Άτομα με αναπηρία: κατηγορίες:

- ✓ Άτομα με κινητικά προβλήματα: τα άτομα αυτά χρησιμοποιούν βοηθητικά μέσα όπως αναπηρικά αμαξίδια.
- ✓ Άτομα με αισθητηριακή αναπηρία: άτομα με πρόβλημα στην όραση (τύφλωση), άτομα με δυσκολία στην ακοή(κώφωση, βαρηκοΐα)
- ✓ Άτομα με δυσκολία στην αντίληψη και επικοινωνία(νοητική στέρηση, μειωμένη αντίληψη)

Το μουσείο και η τέχνη μπορούν να βοηθήσουν τα ΑμΕΑ να βελτιώσουν την φυσική, τη συναισθηματική και πνευματική κατάσταση τους, να αναπτύξουν δεξιότητες, αυτοπεποίθηση και να εκφραστούν μέσα από δράσεις και προγράμματα που λαμβάνουν χώρο σε ένα μουσειακό περιβάλλον. Με άλλα λόγια η **Θεραπεία μέσω της Τέχνης** (Art Therapy)²⁴ χρησιμοποιεί ποικίλους τρόπους έκφρασης όπως ζωγραφική, δραματοποίηση, χορό, γλυπτική, φωτογραφία κ.α. ώστε να εκφραστεί καλλιτεχνικά και να επικοινωνήσει με διαφορετικά μέσα.

²⁴ Διδακτορική Διατριβή, Τζαναβάρα Αντωνία, Μουσεία και άτομα με αναπηρίες-προσβασιμότητα-εκπαίδευση-κοινωνική ενσωμάτωση, Κόρινθος, 2013, σελ.162

Για να πραγματοποιηθεί η μουσειακή εκπαίδευση προς όλους ανεξαιρέτως, πρέπει να εξασφαλιστούν κάποιες βασικές δομές για την εύκολη διακίνηση και πρόσβαση. Η είσοδος, αρχικά, να είναι τέτοια ώστε να διευκολύνει την πρόσβαση από άτομα με αναπηρίες αλλά και εμποδιζόμενα άτομα (π.χ. έγκυες), οι χώροι κυκλοφορίας και οι εκθεσιακοί χώροι να μην έχουν εμπόδια και να είναι έτσι διαμορφωμένα ώστε να απολαμβάνουν τα εκθέματα με ευκολία και εύκολη διακίνηση στο χώρο. Ακόμη, σημαντικό είναι ο ανελκυστήρας και οι χώροι υγιεινής να εξυπηρετούν όλες τις κατηγορίες ατόμων με αναπηρίες.

Τα εκπαιδευτικά προγράμματα και γενικά η επίσκεψη στο μουσείο για ΑμΕΑ μπορούν να διευκολυνθούν με την βοήθεια τεχνολογικών μέσων και οπτικοακουστικών μέσων, συστήματα αφής και διάφορα παιχνίδια που χρησιμοποιούν την αφή, τρισδιάστατες μακέτες, αντίγραφα έργων τέχνης που μπορούν να αγγίζουν οι επισκέπτες, ακουστικές ξεναγήσεις για τους μη βλέποντες, χειροτεχνίες και ειδικά σχεδιασμένα προγράμματα για ΑμΕΑ ώστε να απολαύσουν την εμπειρία της μουσειακής μάθησης ευχάριστα.

Εικόνα 4: Αντίληψη του εκθέματος μέσω της αφής

Ξενάγηση:

Η ξενάγηση, οποία είναι καθοδηγούμενη με συγκεκριμένη πορεία, είναι και η πιο διαδεδομένη μορφή επίσκεψης σε ένα μουσειακό περιβάλλον. Υπάρχει συνήθως μία προετοιμασία πριν την επίσκεψη, ακολουθεί η επίσκεψη, η οποία γίνεται είτε από κάποιον ξεναγό ή κάποιον υπεύθυνο του μουσείου και στο τέλος κάποια συζήτηση με ερωτήσεις και εντυπώσεις. Πιο συγκεκριμένα στην περίπτωση ξενάγησης σε ομάδα μαθητών, έχει γίνει προετοιμασία από τους δασκάλους στο σχολείο για την επίσκεψη, στη συνέχεια στο μουσείο ο ξεναγός καθοδηγεί τους μαθητές σε μία συγκεκριμένη πορεία και παράλληλα εξηγεί τι αντικείμενα βλέπουν, απαντά σε τυχόν ερωτήματα και μετά την επίσκεψη στο σχολείο ο δάσκαλος/ καθηγητής μέσω έντυπων ή δραστηριοτήτων αξιολογηθεί τα αποτελέσματα της επίσκεψης.

Δραματοποιημένη ξενάγηση:

Μια άλλη μορφή ξενάγησης είναι η δραματοποιημένη ξενάγηση²⁵ κατά την οποία ο υπεύθυνος ξεναγός ακολουθεί το μοτίβο της παραδοσιακής ξενάγησης υποδυόμενοι συγκεκριμένους ρόλους, μεταμφιεσμένοι προσπαθούν να αποδώσουν ένα χαρακτήρα της εποχής και του μουσειακού υλικού του εκάστοτε μουσείου. Η δραματοποιημένη ξενάγηση και η διήγηση ιστοριών, που επίσης οι υπεύθυνοι υποδύονται ένα χαρακτήρα, εμπίπτουν στην μέθοδο της αφήγησης, ακολουθώντας όμως ένα συγκεκριμένο σενάριο και έχουν λιγότερη διάδραση με τους επισκέπτες. Παρόλα αυτά, μετά από αυτού του είδους τις ξεναγήσεις οι επισκέπτες μπορούν να ρωτήσουν ή να ακολουθούν ακόμη δραστηριότητες-παιχνίδια ρόλων από το ίδιο το κοινό ώστε να συμμετάσχει με ένα περισσότερο βιωματικό τρόπο.

Περιήγηση :

Ο επισκέπτης κινείται μόνος του στον χώρο, για όσο χρόνο θέλει και χωρίς απαραίτητα να ακολουθεί συγκεκριμένη διαδρομή, σταματώντας σε όποια εκθέματα θέλει να παρατηρήσει. Επίσης, στην περίπτωση που υπάρχει εκπαιδευτικός, ο οποίος συνοδεύει ομάδα παιδιών, τα αφήνει να περιηγηθούν ελεύθερα στο χώρο. Κατά την διαδικασία αυτή ο επισκέπτης ή και ο μαθητής μπορεί να αλληλεπιδράσουν μόνοι τους με τα αντικείμενα και να προσδώσουν το δικό τους νόημα και ερμηνεία στα μουσειακά εκθέματα.

²⁵Βλέπε: Νικονάνου Νίκη, Μουσειοπαιδαγωγική – Από τη θεωρία στην πράξη, 2009, σελ 101

Εκπαιδευτικά προγράμματα:

Στην περίπτωση των εκπαιδευτικών προγραμμάτων τα βήματα είναι συγκεκριμένα και καθοδηγούμενα. Τα εκπαιδευτικά προγράμματα σχεδιάζονται από τα μουσεία και προσπαθούν να υλοποιήσουν συγκεκριμένους στόχους. Τα εκπαιδευτικά πρόκειται για μία ομαδική δραστηριότητα κατά την οποία συμμετέχουν όλοι, αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και με τα εκθέματα, βιώνουν μία εμπειρία και στο τέλος την συζητούν. Ακολουθείται συγκεκριμένο πρόγραμμα, με συγκεκριμένες κατευθυντήριες γραμμές ώστε να επιτευχθούν οι στόχοι που έχουν τεθεί στην φάση σχεδιασμού του προγράμματος.

Άλλοι μέθοδοι μουσειακών προσεγγίσεων:

Μια μέθοδος που προτείνεται στη μουσειακή διδασκαλία είναι αυτή του **Fray** (1988), η μέθοδος **project**²⁶. Η μέθοδος project είναι μία ομαδική διδασκαλία κατά την οποία συμμετέχουν όλοι και διαμορφώνεται από όλους όσους συμμετέχουν. Η δομή της μεθόδου αυτής έχει ως εξής:

- ✓ πρωτοβουλία
- ✓ ανταλλαγή απόψεων σχετικά με την πρωτοβουλία, επιλογή θέματος(στόχοι, σκοποί)
- ✓ από κοινού διαμόρφωση των πλαισίων δράσης (χώρος-χρόνος, καθορισμός ομάδων και συντονιστής ομάδας, μέσα υλοποίησης)
- ✓ υλοποίηση όσων έχουν προγραμματιστεί
- ✓ τερματισμός (αξιολόγηση επίτευξης στόχων και αποτελεσμάτων)

Οι τεχνικές διδασκαλίες που χρησιμοποιούνται είναι οι συζητήσεις, το θέατρο, η ποίηση, οπτικοακουστικά μέσα κ.α.

Τα **πλεονεκτήματα** της μεθόδου είναι:

- επικοινωνία, ανταλλαγή ιδεών και απόψεων
- ανάληψη πρωτοβουλιών
- συνεργασία και η ομαδικότητα
- λήψη αποφάσεων και λύσεων από κοινού

²⁶ Βλέπε: Συνοπτική παρουσίαση του θεωρητικού πλαισίου της μεθόδου project, Αδάμ Κ Αγγελής

Συνοπτικά, εκφράζονται οι ιδέες και οι προτάσεις, κρίνονται οι απόψεις και οι επιθυμίες των συμμετεχόντων, προγραμματίζονται οι ενέργειες και υλοποιούνται όσα αποφασίστηκαν, ανακοίνωση/ συζήτηση αποτελεσμάτων και κριτική ανασκόπηση της διαδικασίας.

Εικόνα 5: Στιγμιότυπο καλλιτεχνικής έκφρασης μέσω της ζωγραφικής

Σε πολλά μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως οργανώνονται δραστηριότητες με τις οποίες οι επισκέπτες όχι θα γνωρίσουν τα αντικείμενα με την βιωματική εμπειρία, αλλά θα ψυχαγωγηθούν κιόλας. Για αυτό το λόγο οργανώνονται θεατροπαιδαγωγικές δραστηριότητες και διάφορα παιχνίδια, όπως παιχνίδια γνώσεων, παντομίμες, κυνήγι θησαυρού, ακόμη, δραστηριότητες όπως ζωγραφική, κολάζ και άλλες χειροτεχνίες. Επιπρόσθετα, μέσα σε ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα μπορούν να σχεδιαστούν δραστηριότητες που αφορούν μουσειακές εργασίες²⁷ όπως διατήρηση, διαχείριση, οργάνωση και συλλογή μουσειακού υλικού, οι οποίες δραστηριότητες δίνουν την ευκαιρία στο κοινό να δουν το μουσείο από ένα άλλο πρίσμα, να εξοικειωθούν με το περιβάλλον του μουσείου και να δώσουν ένα άλλο νόημα, μια άλλη οπτική πλευρά του μουσείου, να δώσουν κίνητρα και να συμμετάσχει το κοινό άμεσα στην διαμόρφωση της πολιτιστικής κληρονομιάς.

²⁷Βλέπε: Νίκη Νικονάνου, Μουσειοπαιδαγωγική, από την θεωρία στην εξέλιξη, σελ. 116

Εικόνα 6: Διάφορες δραστηριότητες εντός των χώρων του μουσείου

Μεθοδολογία στάδια σχεδιασμού και εξαγωγής εκπαιδευτικών προγραμμάτων

Για την υλοποίηση εκπαιδευτικών προγραμμάτων είναι απαραίτητος ο σωστός σχεδιασμός και οργάνωση, έτσι ώστε να επιτευχθούν τα επιθυμητά αποτελέσματα. Πιο συγκεκριμένα, αυτό που είναι απαραίτητο να καθοριστεί κατά την οργάνωση μιας εκπαιδευτικής δράσης, αρχικά είναι στην ομάδα την οποία απευθύνεται και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά αυτής, όπως ηλικία, μορφωτικό επίπεδο, ανάγκες του κοινού.²⁸

Παράλληλα λαμβάνεται υπόψη ο μουσειακός χώρος ο οποίος πρόκειται να χρησιμοποιηθεί και με ποια μέσα αυτός θα αξιοποιηθεί σύμφωνα με τις δυνατότητες του ή και τους περιορισμούς του. Στη συνέχεια καθορίζονται το θέμα της δράσης, το περιεχόμενο και οι στόχοι που θέλουν να επιτύχουν.

Αναλυτικότερα τα στάδια:

1) Το κοινό:

- καθορίζονται χαρακτηριστικά όπως, ηλικία, ενδιαφέροντα κ.α.
- συνθήκες επίσκεψης όπως, οργανωμένες ομάδες κοινού (πχ σχολικές ομάδες), μεμονωμένοι επισκέπτες, οικογένειες, τουρίστες, άτομα με αναπηρίες κ.α.
- αριθμός ατόμων ώστε να διαχειριστεί ο χώρος και το προσωπικά κατάλληλα.

²⁸ Μουσειοπαιδαγωγικές δράσεις για την αλλαγή στάσεων και αντιλήψεων για τα μουσεία, Ιωάννα Γράψα, Αθήνα 2012, σελ 32

2) **Ο χώρος:** είναι αναγκαίο κατά την σχεδίαση ενός εκπαιδευτικού προγράμματος να καθοριστεί

- ο τρόπος με τον οποίο θα κινηθούν οι επισκέπτες και θα προσεγγίσουν τα μουσειακά εκθέματα,
- ο τρόπος με τον οποίο θα γίνει η ερμηνευτική προσέγγιση των εκθεμάτων και θα τοποθετηθούν τα εκθέματα (αν είναι δυνατή η ανακατάταξη του μουσειακού υλικού ή μέρος αυτού),
- οι διαθέσιμοι χώροι προς εκμετάλλευση (πχ εργαστήρια)

3) Το **προσωπικό** το οποίο θα υλοποιήσει την δράση.

4) Το **οικονομικό σκέλος**, καθώς το κάθε μουσείο μπορεί να διαθέσει συγκεκριμένο ποσό για την εφαρμογή ενός προγράμματος και ανάλογα με τα μέσα που θα χρησιμοποιηθούν όπως, τεχνολογικά μέσα τα οποία ενδεχομένως να χρειάζονται για την δράση, πχ κάμερα, προτζέκτορας, ή πιο απλά μέσα όπως, έντυπα, υλικά ζωγραφικής και χειροτεχνίας, ακόμα και ιδιαίτερα σκηνικά όταν πρόκειται για μία δραματοποιημένη ξενάγηση- δραστηριότητα.

5) Ο **στόχος** του προγράμματος είναι και αυτός που καθορίζει τα περισσότερα από τα παραπάνω, αφού μια εκπαιδευτική δραστηριότητα σχεδιάζεται για να επιτευχτεί ένας ή παραπάνω από ένα εκπαιδευτικό στόχο. Έτσι πάνω στον συγκεκριμένο στόχο, ο οποίος είναι και η βάση του προγράμματος, δημιουργείται και σχεδιάζεται η κάθε δράση.

6) Η **διαφήμιση**: εάν το εκπαιδευτικό πρόγραμμα δεν είναι ειδικά διαμορφωμένο από πριν για μια συγκεκριμένη τάξη και προκαθορισμένο με ένα σχολείο, τότε το μουσείο αφού αποφασίσει να σχεδιάσει για συγκεκριμένη περίοδο και για συγκεκριμένες ομάδες ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα, είναι απαραίτητο να επικοινωνήσει προς τα «έξω» το συγκεκριμένο πρόγραμμα μέσω της διαφήμισης (κοινωνικά δίκτυα ή αποστολή έντυπων σε διάφορα σχολεία). Πιο συγκεκριμένα, κατά την περίοδο της πρακτικής μου άσκησης στο **Βιομηχανικό Μουσείο Φωταερίου**, στο Γκάζι, οι υπεύθυνοι προγράμματος αφού σχεδίασαν εκπαιδευτικές δράσεις για μαθητές σχολείων, τα οποία θα λάμβαναν χώρα κατά τη διάρκεια της σχολικής χρονιάς, απέστειλαν ταχυδρομικά σε όλα τα σχολεία της Ελλάδας το πρόγραμμά τους. Τέλος, τα μουσεία μπορούν να ενημερώσουν τις δράσεις τους ανέξοδα μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου ή ακόμα και μέσω ραδιοφώνου και τηλεόρασης, τα οποία όμως είναι αρκετά δαπανηρά.

Κατά τον σχεδιασμό μίας εκπαιδευτικής δράσης η βάση στην οποία θα κινηθούν οι υπεύθυνοι για να ξεκινήσουν την σχεδίαση της δράσης είναι η απάντηση στα εξής: **στόχοι δράσης, δομή δράσης, επικοινωνία και επιλογή μέσων.**

Συνοπτικά τα **βήματα**²⁹ για τον σχεδιασμό ενός εκπαιδευτικού προγράμματος είναι τα εξής:

- ✓ Το θέμα και η ομάδα στην οποία απευθύνεται η δράση.
- ✓ Στόχος δράσης.
- ✓ Χρονοδιάγραμμα επίσκεψης.
- ✓ Επιλογή τρόπου ερμηνείας δράσης.
- ✓ Διεξαγωγή προγράμματος.
- ✓ Αξιολόγηση.

Το πρώτο στάδιο αφορά την προετοιμασία του μουσείου:

Το μουσείο έρχεται σε επαφή με το σχολείο για την ημερομηνία και ώρα διεξαγωγής της δράσης, αφού έχουν συμφωνήσει για το εκπαιδευτικό στο οποίο θα συμμετέχουν. Αποφασίζουν για την μεταφορά των παιδιών και την ώρα και για την προετοιμασία που ίσως χρειάζεται πριν τη επίσκεψη των παιδιών στο μουσείο ώστε να προετοιμαστούν τα παιδιά για το τι θα επακολουθήσει στην δράση αλλά και για να ενημερωθούν για το χρονοδιάγραμμα που θα επακολουθήσει.

Είναι θεμιτό πριν την επίσκεψη των μαθητών, να γίνει μία μελέτη στο σχολείο για τις αντιλήψεις τους για το μουσείο και τι περιμένουν από το εκπαιδευτικό πρόγραμμα αφού γίνει ενημέρωση για το είδος του μουσείου και το εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

Το δεύτερο στάδιο αφορά την ημέρα της δράσης στο μουσείο:

Γνωριμία υπεύθυνων με τα παιδιά και με το χώρο του μουσείου ώστε να εξοικειωθούν με τον χώρο. Στη συνέχεια, ενημέρωση για το τι θα επακολουθήσει, για τυχόν κανόνες, ερωτήσεις, απορίες και βέβαια παρουσίαση τι ακριβώς θα κάνουν ώστε να τους εξάψει την φαντασία, να μπουν στο κλίμα και να ξεκινήσει η δράση.

Στο τρίτο και τελευταίο στάδιο αφού ολοκληρωθεί η δράση μπορεί να γίνει συζήτηση για το πώς πέρασαν τα παιδιά, τι αισθάνθηκαν, αν έχουν απορίες ή την επιθυμία να

²⁹Η μουσειοπαιδαγωγική στην Ελλάδα κατάρτιση και επιμόρφωση, Μωραΐτου Σωτηρία, Βόλος 2003

εκφράσουν την εμπειρία τους. Από την πλευρά του σχολείου, είναι επίσης καλό να γίνει συζήτηση στη τάξη ώστε τα παιδιά να εκφράσουν τι αποκόμισαν από την επίσκεψη τους στο μουσείο, τις σκέψεις τους και γενικά πως εξέλαβαν την συμμετοχή τους στην εκπαιδευτική δράση.

Όλα τα παραπάνω είναι μία αξιολόγηση της εκπαιδευτικής δράσης η οποία βοηθάει τόσο το μουσείο όσο και το σχολείο. Από την πλευρά του μουσείου, οι υπεύθυνοι αφού αξιολογήσουν τα αποτελέσματα της δράσης και αν πέτυχαν το σκοπό τους θα μπορούν να δημιουργούν δράσεις το ίδιο επιτυχημένες ή αν χρειάζονται βελτίωση, θα σχεδιάζουν διαφορετικά τα εκπαιδευτικά τους προγράμματα.

Τέλος, από την πλευρά του σχολείου, αν η επίσκεψη και η δράση είχε συνάφεια με κάποιο μάθημα θα μπορούν εύκολα να αξιολογήσουν πόσο βοήθησε η επίσκεψη- δράση, και ακόμη και αν δεν είχε άμεση συνάφεια με κάποιο μάθημα, θα αξιολογήσουν τα οφέλη και την επίδραση που είχε στους μαθητές η δράση και έτσι να επαναλάβουν και άλλες επισκέψεις και συμμετοχές σε μουσειακές εκπαιδευτικές δράσεις.

Κεφάλαιο 2

Βιομηχανικό μουσείο φωταερίου και εκπαιδευτικά προγράμματα

Λίγα λόγια για το Βιομηχανικό Μουσείο Φωταερίου στο Γκάζι.

Η πορεία του εργοστασίου φωταερίου ξεκινά το 1857 και κλείνει το 1984 ενώ το 1986 ο χώρος χαρακτηρίζεται διατηρητέο ιστορικό μνημείο από το **Υπουργείο Πολιτισμού**.

Το Βιομηχανικό Μουσείο Φωταερίου αποτελεί μνημείο της βιομηχανικής κληρονομιάς το οποίο παρείχε ενέργεια και φωτισμό στην Αθήνα για 130 χρόνια περίπου. Η λειτουργία του ως μουσείο ξεκίνησε το 2013 και το κοινό κατά την επίσκεψη του μπορεί να κάνει 13 στάσεις ακολουθώντας την γραμμή παραγωγής του εργοστασίου.

Κατά τον περίπατο ο επισκέπτης θα δει τα μηχανήματα, τις συνθήκες εργασίας που δούλευαν τότε οι εργάτες και οπτικοακουστικό αρχειακό υλικό στο οποίο συμπεριλαμβάνονται συνεντεύξεις εργατών και μαρτυρίες για το περιβάλλον εργασίας τους, αλλά και προβολές από κατοίκους της περιοχής όταν βρισκόταν σε λειτουργία το εργοστάσιο.

Κατά τη διάρκεια της πρακτικής μου άσκησης συμμετείχα σε πολλά εκπαιδευτικά προγράμματα, βλέποντας πώς ένα μουσείο μπορεί να διαθέσει και να αξιοποιήσει δημιουργικά προγράμματα και εκθέσεις. Ακόμα ασχολήθηκα με το αρχειακό υλικό καθώς οι συνεντεύξεις των εργατών και των κατοίκων της εποχής εκείνης αποτελούν εξαιρετικές μαρτυρίες και ιδιαίτερα χρήσιμες για την δημιουργία ευφάνταστων εκπαιδευτικών προγραμμάτων.

Εικόνα 7: Εκθέματα εντός του μουσείου

Το μουσείο κάθε χρόνο σχεδιάζει εκπαιδευτικές δραστηριότητες σε σχέση με την τεχνολογία και την βιομηχανία, για παιδιά από 4 έως 18 χρονών και η κάθε θεματική απευθύνεται σε συγκεκριμένες ηλικίες. Επιπλέον το καλοκαίρι δημιουργεί ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα, το λεγόμενο «**summer camp**», για τρεις μήνες, από Δευτέρα έως Παρασκευή, καθημερινά με διαφορετικές θεματικές και ασχολίες κάθε εβδομάδα.

Αρχικά, θα αναφερθώ στις εκπαιδευτικές δράσεις του summer camp τον Ιούλιο του 2018, στις οποίες συμμετείχα.

Ενδεικτικά, θα αναφέρω:

1^η εβδομάδα: «Σώμα και κίνηση»

2^η εβδομάδα: «Ρομπότ και πειράματα»

Για παιδιά 6-12

Κόστος: 120 ευρώ η εβδομάδα, από Δευτέρα έως Παρασκευή, από τις 8 το πρωί, μέχρι τις 5 το απόγευμα, συμπεριλαμβανομένου πρωινού και μεσημεριανού γεύματος.

Η εβδομάδα: «**Σώμα και κίνηση**» είχε ξεχωριστές θεματικές για κάθε μία μέρα της εβδομάδας:

- Ακροβατώντας
- Χορεύουμε
- Sky Walking
- Χορεύοντας στο εργοστάσιο
- Πολύχρωμα αποτυπώματα
- Ζωγραφίζουμε.. υγιεινά

Την πρώτη μέρα με θέμα «**Ακροβατώντας**» το μουσείο είχε καλέσει μια ομάδα με ακροβάτες, οι οποίοι προσπάθησαν να μυήσουν τα παιδιά στα ακροβατικά κόλπα.

Εικόνα 8: Ακροβατική άσκηση εκτελεσμένη από μαθητή

Την επόμενη μέρα με θέμα «**Χορεύουμε**» παρευρέθηκε μία δασκάλα χορού και έδειξε στα παιδιά κάποια είδη χορού και όλοι μαζί δημιούργησαν μία χορογραφία επιστρατεύοντας την φαντασία και την ομαδικότητα που χρειάστηκε ώστε να συνεργαστούν όλα τα παιδιά μαζί.

Εικόνα 9: Χορευτικές ασκήσεις

Την τρίτη μέρα τα παιδιά έκαναν «**Sky Walking**». Ήταν από τα αγαπημένα των παιδιών καθώς έπαιζαν όλοι μαζί και χρησιμοποιούσαν το σώμα και την ενέργειά τους ώστε να σκαρφαλώσουν στα δίκτυα ώστε να φτάσουν στα τρία εναέρια παρατηρητήρια, να ισορροπήσουν σε τέσσερις εναέριες γέφυρες από πλέγμα και να γλιστρήσουν σε μία μεγάλη κλειστή τσουλήθρα.

Εικόνα 10: Αναρριχητικές δράσεις

Εικόνα 11: Ο πύργος αναρρίχησης

Στη συνέχεια το «**Χορεύοντας στο εργοστάσιο**» ήταν πάλι μία μέρα που τα παιδιά δημιούργησαν χορογραφίες και έμαθαν για την κίνηση και το σώμα τους, την ομαδικότητα και πάνω από όλα την φαντασία που χρησιμοποίησαν και χόρεψαν μέσα στο εργοστάσιο.

Εικόνα 12: Χορογραφίες παιδιών

Την πέμπτη μέρα με θέμα «**Πολύχρωμα αποτυπώματα**» τα παιδιά χρησιμοποίησαν το σώμα τους για να ζωγραφίσουν με ένα πολύ ιδιαίτερο τρόπο.

Εικόνα 13: Ζωγραφική σωμάτων πάνω σε καμβά

Αφού χωρίστηκαν σε ομάδες, το κάθε παιδί ξάπλωνε στο πάτωμα πάνω σε ένα μεγάλο καμβά και τα υπόλοιπα παιδιά της ομάδας τους, ζωγράφιζαν το περίγραμμα του. Στη συνέχεια τα παιδιά φόρεσαν τις ποδιές τους και γέμισαν τα περιγράμματα με χρώμα και τα κόλλησαν στον τοίχο απολαμβάνοντας τις δημιουργίες τους και βέβαια με χαρά πήραν τους «πίνακές» τους σπίτι.

Εικόνα 14: Η ζωγραφική του περιγράμματος των σωμάτων

Εικόνα 15: Ολοκλήρωση των δημιουργιών

Εικόνα 16: Οι μαθητές μπροστά στις δημιουργίες τους

Η τελευταία μέρα με θεματική «**Ζωγραφίζουμε.. υγιεινά**», βασίστηκε σε τροφές που κάνουν καλό στην υγεία μας και χρειάζονται να υπάρχουν στην διατροφή μας. Για να μάθουν τα παιδιά την αξία της διατροφής χρησιμοποίησαν φρούτα και λαχανικά, τα οποία τα κόλλησαν πάνω στα χαρτόνια, φτιάχνοντας τις δικές τους δημιουργίες, όπως χαρούμενες φάτσες και σκέφτηκαν μία ιστορία για κάθε μία από τις ζωγραφιές τους.

Εικόνα 17: Ομαδικές δραστηριότητες

Η εβδομάδα: «**Ρομπότ και πειράματα**» είχε τις εξής θεματικές ενότητες:

- ✓ Δαρβίνος – Γουάλας: δυο μυαλά μια ιδέα.
- ✓ LegoWeDo2.0.
- ✓ Παίζοντας με τη φυσική - Από το κάρβουνο στον ατμό.
- ✓ Τερατόχρωμα πλάσματα.
- ✓ Φτιάξε το δικό σου αεριοφυλάκιο.

Μέρα πρώτη: Δαρβίνος – Γουάλας: δυο μυαλά μια ιδέα

Τα παιδιά την πρώτη μέρα με θεματική «**Δαρβίνος – Γουάλας: δυο μυαλά μια ιδέα**», παρακολούθησαν μία παρουσίαση που αφορούσαν τις θεωρίες εξέλιξης του ανθρώπου και κατά την οποία έθεσαν απορίες, ερωτήματα και τις δικές τους σκέψεις.

Εικόνα 18: Παρουσίαση με θέμα τις θεωρίες εξέλιξης του ανθρώπου

Από τις πιο ενδιαφέρουσες για τα παιδιά ημέρες, ήταν αυτή με θέμα «**LegoWeDo2.0**». Το LegoWeDo2.0 είναι σχεδιασμένο για παιδιά με σκοπό να έρθουν σε επαφή και να εκπαιδευτούν στην τεχνολογία, την μηχανική και τις φυσικές επιστήμες. Τα παιδιά μπαίνουν σε διαδικασία να δημιουργήσουν τα δικά τους μοντέλα ρομποτικής με την χρήση προγραμματισμού και της τεχνολογίας.

Εικόνα 19: Ενασχόληση με την ρομποτική

Εικόνα 20: Ρομποτικές δημιουργίες

Εικόνα 21: Ομαδική εργασία ρομποτικής

Την επόμενη μέρα το θέμα χωρίστηκε σε δύο ενότητες: **«Παίζοντας με τη φυσική - Από το κάρβουνο στον ατμό».**

Το μουσείο κάλεσε ανθρώπους που ασχολούνται με τις θετικές επιστήμες και τα παιδιά έκαναν διάφορα πειράματα τα οποία είχαν σχέση με την φυσική και την μηχανική. Εν συνεχεία διδαχθήκανε όλη την διαδρομή από το κάρβουνο στον ατμό, κλείνοντας έτσι την τρίτη ημέρα της εβδομάδας.

Εικόνα 22: Άποψη των εκθεμάτων

Την τέταρτη μέρα τα παιδιά δημιούργησαν τα «**Τερατόχρωμα πλάσματα**». Μία μέρα όπου χρειάστηκε να επιστρατεύσουν την φαντασία τους αφού πρώτα χωρίστηκαν σε ομάδες, ζωγράρισαν σε μεγάλα χαρτόνια φανταστικά ρομποτικά τέρατα και αφού τα κόλλησαν στους τοίχους, η κάθε ομάδα έφτιαξε από μία ιστορία και υποκρίθηκαν πως είναι εκείνα τα ρομπότ-τέρατα με σκοπό η κάθε ομάδα να προσπαθεί να μαντέψει σε ποία ομάδα ρομπότ-τεράτων ανήκει η κάθε ζωγραφιά.

Η τελευταία μέρα της εβδομάδας έκλεισε με το θέμα: «**Φτιάξε το δικό σου αεριοφυλάκιο**».

Εικόνα 23: Εξωτερικές δραστηριότητες

Τα παιδιά με χαρά έκαναν χειροτεχνίες και δημιούργησαν το δικό τους αεριοφυλάκιο έχοντας υπόψη τους το παραπάνω αεριοφυλάκιο της φωτογραφίας. Αφού τα δημιούργησαν με χαρτί και κόλλα, τα ζωγράφισαν και τα πήραν ως αναμνηστικά μαζί τους.

Αυτό που παρατήρησα τις δύο αυτές εβδομάδες είναι ότι τα παιδιά είχαν περισσότερη χαρά και αφοσίωση σε δράσεις και δημιουργήματα των ιδίων, συμμετέχοντας τόσο με το σώμα όσο και με το μυαλό τους, παρά σε αυτά που απλώς παρακολουθούσαν ως θεατές.

Όπως ανέφερα παραπάνω, εκτός από το summer camp, το οποίο σχεδιάζεται για τους καλοκαιρινούς μήνες, το μουσείο προγραμματίζει δράσεις για όλο το χειμώνα και αποστέλλει το φυλλάδιο με τις εκπαιδευτικές δράσεις σε όλα τα σχολεία της Ελλάδας. Κατά την διάρκεια αυτών των δράσεων τα παιδιά εξερευνούν το μουσείο, ανακαλύπτουν την γραμμή παραγωγής του φωταερίου, παίζουν παιχνίδια, συνεργάζονται, λύνουν γρίφους, συμμετέχουν σε κυνήγι θησαυρού, μαθαίνουν για βιομηχανικά προϊόντα μέσα από δημιουργικές δράσεις, παίζουν παιχνίδια ρόλων και καταφέρνουν να μάθουν για το μουσείο με ποικίλους δημιουργικούς τρόπους.

Επιπρόσθετα, κάθε Κυριακή, δωρεάν, μπορούν τα παιδιά ή και ολόκληρες οικογένειες, να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικά και επιστημονικά εργαστήρια, σε θεατρικές παραστάσεις και προβολές και πολλές δημιουργικές δραστηριότητες.

Εικόνα 24: Θεατρική παράσταση στο χώρο του μουσείου

Πρόταση εκπαιδευτικού προγράμματος

Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι το μουσείο σήμερα αποτελεί ένα εκπαιδευτικό και κοινωνικό τοπίο που προσπαθεί να ερμηνεύσει με ποικίλους τρόπους το περιεχόμενό του και να έχει έναν ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα. Στόχος λοιπόν, είναι το κοινό να συμμετέχει ενεργά και να έχει έναν διαδραστικό ρόλο μέσα στο μουσείο, στο οποίο θα ψυχαγωγείται, θα εκπαιδεύεται και θα αποτελεί μέρος της ζωής του.

Έτσι το μουσείο προσπαθεί να το επιτύχει μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων και να προσεγγίσει το κοινό με τον εκσυγχρονισμό της μουσειολογικής προσέγγισης. Όπως έχει

αναφερθεί παραπάνω νέους τρόπους προσέγγισης αποτελούν: η δραματοποιημένη αφήγηση³⁰, τα διαδραστικά παιχνίδια, δραστηριότητες, εφαρμογές νέων τεχνολογιών και πολυμέσων ώστε να επικοινωνήσει το κοινό με τα εκθέματα.

Χρησιμοποιώντας την μέθοδο της δραματοποίησης θα σχεδιάσω ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα στο Βιομηχανικό Μουσείο Φωταερίου, το οποίο βρίσκεται στο Γκάζι, στην Αθήνα.

Η μέθοδος της δραματοποίησης είναι ένας τρόπος αφήγησης από τους υπεύθυνους της υλοποίησης του προγράμματος, κατά τον οποίο υποδύονται έναν ρόλο και αφηγούνται μία ιστορία που αναδεικνύει και συνδέεται με τα μουσειακά αντικείμενα.

Το μουσείο φωταερίου είναι ένα εργοστάσιο- μνημείο βιομηχανικής κληρονομιάς που παρείχε ενέργεια και φωτισμό στην Αθήνα για 130 χρόνια περίπου. Το μουσείο διαθέτει μηχανολογικό εξοπλισμό, παλαιά μηχανήματα, φωτογραφικό και οπτικοακουστικό υλικό τα οποία αναδεικνύουν τις συνθήκες εργασίας των εργαζομένων του εργοστασίου αλλά και τις καταγεγραμμένες εμπειρίες των κατοίκων της περιοχής.

Έτσι, η διήγηση ιστοριών θα μεταφέρει τους επισκέπτες σε μία άλλη πραγματικότητα μέσα από πραγματικά γεγονότα της πρόσφατης ιστορίας της πόλης. Η δράση αυτή απευθύνεται σε όλες τις ηλικίες, σε οργανωμένες ομάδες που θα ακολουθούν συγκεκριμένη πορεία με τη βοήθεια ενός ξεναγού-υπεύθυνου που θα τους κατευθύνει σε όλη την αφήγηση της ιστορίας.

Το μουσείο διαθέτει μεγάλους εξωτερικούς χώρους με αποτέλεσμα να διευκολύνει την θεατρική αφήγηση³¹ ώστε να εκτυλιχθεί από τους εξωτερικούς χώρους του μουσείου και να ακολουθήσει στη συνέχεια τη διαδρομή το κοινό προς τα μέσα.

Εικόνα 25: Ο εξωτερικός χώρος του μουσείου

³⁰Βλέπε: Ν. Νικονάνου, Μουσειοπαιδαγωγική από την θεωρία στην πράξη, 2009, σ.101-108

³¹Βλέπε: Ν. Νικονάνου, Μουσειοπαιδαγωγική από την θεωρία στην πράξη, 2009, σ.101-108

Έτσι, θα μπορούσε να στηθεί στους έξω χώρους μία αποτύπωση της γειτονιάς της παλιάς Αθήνας. Το σκηνικό θα έχει στηθεί με έναν προτζέκτορα που να απεικονίζει αυλές σπιτιών μιας γειτονιάς του 1950 και θα υπάρχουν μπροστά από την εικόνα καρέκλες, ένα τραπεζάκι στα οποία θα έχουν συγκεντρωθεί γυναίκες ντυμένες με ρούχα της εποχής και θα συζητάνε πόσο τους ενοχλεί η «μαυρίλα» που βγαίνει από το εργοστάσιο και τους «μαυρίζει» τα απλωμένα και καθαρά ρούχα τους.

Εκεί, οι επισκέπτες μπορούν να τους κάνουν κάποιες ερωτήσεις υπό την κατεύθυνση υπεύθυνου της διεξαγωγής του προγράμματος στις γυναίκες για τα καθημερινά προβλήματα που τους δημιουργούνται από το εργοστάσιο, αλλά αν τους έχει βοηθήσει αφού παράγει φωτισμό στην πόλη.

Στη συνέχεια, το κοινό θα περάσει στους εσωτερικούς χώρους όπου βρίσκονται οι φούρνοι, στους οποίους έμπαινε το κάρβουνο, και υπάρχει όλος ο εξοπλισμός του εργοστασίου.

Αρχικά, το κοινό θα παρακολουθήσει ένα πεντάλεπτο βίντεο με την καθημερινότητα των εργατών και τις δύσκολες συνθήκες της εργασίας τους. Εκεί άνδρες ντυμένοι εργάτες θα είναι έτοιμοι να απαντήσουν και να συζητήσουν για την καθημερινότητά τους στο εργοστάσιο. Με αυτόν τον τρόπο θα δινόταν το έναυσμα στο κοινό κάνοντας ερωτήσεις να πληροφορηθεί για βασικές λεπτομέρειες της καθημερινότητας των εργατών. Για παράδειγμα, πως τους μοίραζαν γάλα καθώς εισέπνεαν κάρβουνο καθώς το γάλα βοηθούσε στα πνευμόνια τους, ότι έκαναν μπάνιο μέσα στο εργοστάσιο καθώς μαύριζαν ολόκληροι, ότι πολλοί δεν προλάβαιναν να συνταξιοδοτηθούν καθώς δεν άντεχαν τις κακουχίες της δουλειάς, ότι υπήρχαν άνθρωποι που κοιμόντουσαν στο εργοστάσιο και ακόμη για τον μισθό που έπαιρναν.

Στη συνέχεια, θα γινόταν μια μικρή ξενάγηση στους υπόλοιπους χώρους ώστε το κοινό να καταλάβει τη λειτουργία του εργοστασίου και των μηχανημάτων και θα κατέληγε με μία συζήτηση στο τι τους έκανε εντύπωση και να απαντηθούν τυχόν λεπτομέρειες και απορίες.

Στο πρώτο μέρος η διάρκεια της διήγησης και διάδρασης με τις γυναίκες του βίντεο θα διαρκεί περίπου πέντε λεπτά, στο δεύτερο μέρος με τους εργάτες τριάντα λεπτά και ακόμη είκοσι λεπτά η συζήτηση στο τέλος. Έτσι συνολικά το πρόγραμμα θα διαρκεί περίπου

μιάμιση ώρα. Το κοινό μετά από την δράση θα ήταν ελεύθερο να περιηγηθεί σε όλους τους χώρους του μουσείου και να απολαύσει τα εκθέματα.

Εικόνα 26: Τμήμα του εξοπλισμού του μουσείου

Το κοινό μέσα από αυτήν την διαφορετική προσέγγιση έχει την ευκαιρία να γνωρίσει μια άλλη οπτική του μουσείου και των ανθρώπων που την περιέκλειαν. Με αυτή τη θεατρική αφήγηση το κοινό έχει άμεση επαφή και διάδραση με τους ανθρώπους που υποδύονταν τους ρόλους τους και θα μάθει λεπτομέρειες για το μουσείο και την ζωή των ανθρώπων που εργάζονταν στο εργοστάσιο αλλά και αυτούς που ζούσαν στην περιοχή γύρω από αυτό. Καταληκτικά, μια θεατρική αφήγηση μπορεί να βοηθήσει τους επισκέπτες να γνωρίσουν πτυχές του μουσείου που τους ήταν άγνωστες ή να μην διαφαίνονται εκ πρώτης όψεως ότι κρύβουν ιστορίες και πραγματικότητες ανθρώπων αλλά και εν γένει μιας ολόκληρης περιοχής, όπως αυτή στο Γκάζι.

Κεφάλαιο 3

Αποτελέσματα- Συμπεράσματα

Η Τέχνη επιδρά στον άνθρωπο με πολλούς τρόπους και λειτουργεί ως μέσο ψυχαγωγίας, χαλάρωσης, αυτοέκφρασης, προσωπικής βελτίωσης, ικανοποίησης, αυτοπεποίθησης, εξωτερίκευσης ιδεών και συναισθημάτων, καλλιεργεί την αισθητική και την φαντασία. Συνεπώς, τα εκπαιδευτικά προγράμματα και γενικά οι δράσεις που λαμβάνουν μέρος σε ένα μουσειακό περιβάλλον μπορούν να επιδράσουν θετικά στην ψυχοσύνθεση και αυτοπραγμάτωση των παιδιών και των ενηλίκων με ποικίλους τρόπους και να δημιουργήσουν μία ουσιαστική σχέση μεταξύ του επισκέπτη και του μουσείου.

Είναι σημαντικό τα μουσεία να σχεδιάζουν εκπαιδευτικά προγράμματα και δράσεις συμπεριλαμβάνοντας όλες τις κοινωνικές ομάδες με σκοπό οι επισκέπτες να γίνουν μέρος του μουσείου, να το αισθάνονται σαν έναν χώρο που τους αφορά και αφορά την καθημερινότητα τους. Να αισθανθούν οι επισκέπτες ότι η πολιτιστική κληρονομιά είναι κομμάτι τους και είναι χώρος χαλάρωσης, ψυχαγωγίας και γνώσης.

Ο βασικός **στόχος** των μουσείων με τις εκπαιδευτικές δράσεις είναι να πετύχουν οι επισκέπτες να επανέρχονται στο μουσείο. Αν το μουσείο καταφέρει να δημιουργήσει ουσιαστική σχέση με τα παιδιά, τότε θα πετύχει να βοηθήσει στην διάπλαση πολυδιάστατων χαρακτήρων με πολλές δεξιότητες και οφέλη στην ψυχοσύνθεση των παιδιών και βέβαια θα συμμετέχουν ενεργά στην πολιτιστική κληρονομιά και θα είναι κομμάτι του εαυτού τους και όχι μία απλή επίσκεψη σε ένα μουσείο σπάνια και βαρετή.

Φαίνεται λοιπόν, ότι είναι σημαντικό ότι οι δράσεις να γίνονται και χρειάζεται ακόμα περισσότερο από τα μουσεία να γίνουν ενεργά, με όλο και πιο διαδεδομένες και συχνές από τα μουσεία και έτσι αυτά σιγά- σιγά να αποτελέσουν μέρος της ζωής των ανθρώπων.

Είναι βασικό μέλημα του εκάστοτε μουσείου με τις εκπαιδευτικές δράσεις να προσπαθεί να προσεγγίσει την κάθε ομάδα κοινού και να ερμηνεύσει τα εκθέματα του, αναγνωρίζοντας την φυσιογνωμία και τα ενδιαφέροντα του κοινού με στόχο να αναπτύξουν σχέση και διάλογο μαζί του.

Για αυτούς τους λόγους είναι εξαιρετικά σημαντικό να εφαρμόζονται εκπαιδευτικές δράσεις σε μαθητές ώστε να καλλιεργηθεί αυτή η σχέση με τα παιδιά και το μουσείο από

μικρή ηλικία, ώστε τα παιδιά να αναπτύξουν δεξιότητες αισθητικής, κριτικής προσέγγισης, κατανόησης και ερμηνείας του πολιτισμού και της τέχνης³².

Είναι άλλωστε σημαντικό, μέσω των εκπαιδευτικών προγραμμάτων τα παιδιά να μπορούν να παρατηρήσουν και ερευνήσουν από κοντά τα εκθέματα και τα μνημεία, αξιοποιώντας τις σχολικές τους γνώσεις και με αποτέλεσμα να εντάξουν το μουσείο στην καθημερινότητα τους δημιουργώντας το αίσθημα της συλλογικότητας και βέβαια οι δραστηριότητες και η επαφή με την πολιτιστική κληρονομιά να δημιουργεί ανθρώπους σκεπτόμενους με κριτική στάση σε πολλές εκφάνσεις της ζωής.

Το πιο αξιοθαύμαστο είναι πως μέσω των δραστηριοτήτων αυτών που λαμβάνουν χώρα στο μουσειακό περιβάλλον, διαπλάθουν την ψυχοσύνθεση και την προσωπικότητα των ανθρώπων, προσφέροντας τους οφέλη που τους βοηθούν να πορεύονται στην ζωή αλλά και να δημιουργήσουν αυτήν την σχέση και την αλληλεπίδραση με την πολιτιστική κληρονομιά.

Εν κατακλείδι, ο πολιτισμός αφορά όλους μας και είναι ένας ζωντανός οργανισμός που όπως ο άνθρωπος «τρέφεται» από αυτόν, έτσι και ο πολιτισμός «τρέφεται» από τον άνθρωπο, παίρνει μορφή, αξία και εξελίσσεται.

³²Βλέπε: Μουσειοπαιδαγωγικές δράσεις για την αλλαγή στάσεων και αντιλήψεων για τα μουσεία, Γράψα Ιωάννα, Αθήνα 2012, σελ 28-29

Βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία:

- Αποτυπώνοντας απ(όψεις) για τα μουσεία πόλεων: Ενδείξεις και εκτιμήσεις. Εισήγηση, με θέμα την παρουσίαση δεδομένων από έρευνα για 35 μουσεία σε 23 διαφορετικές χώρες στη Διεθνή Επιστημονική Συνάντηση Προσωπογραφίες πόλεων στα Μουσεία Πόλεων – Αντιλήψεις και Πρακτικές, Δημοτικό Κέντρο Ιστορίας και Τεκμηρίωσης, Μούλιου, Μ. και Νάκου, Ει. (2006), Βόλος.
- Βάμβουκα, Μ. (1988) Εισαγωγή στην Ψυχοπαιδαγωγική Έρευνα και Μεθοδολογία, Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη
- Γερμανός, Δ. (2010). Το μουσείο πάει «σχολείο»; Στο: Βέμη, Μπ. Και Νάκου, Ει. (Επιμ.), Μουσεία και Εκπαίδευση, Αθήνα: Νήσος.
- Γιώργος Κόκκινος, Ευγενία Αλεξάκη “ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΕΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΕΙΣ ΣΤΗ ΜΟΥΣΕΙΑΚΗ ΑΓΩΓΗ” εκδ. ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ, Αθήνα 2002
- Γκαζή Ανδρομάχη, "Από τις Μούσες στο μουσείο: η ιστορία ενός θεσμού δια μέσου των αιώνων", Αρχαιολογία και Τέχνες, 70 (Μάρτιος 1999)α, 39-46, Δελιγιάννης Δημήτρης (1999), Περί Μουσείων, (Βόλος, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας.).
- Δάλκος, Γ. (2000) Σχολείο και Μουσείο. Αθήνα Εκδόσεις: Καστανιώτη 12. Δερμιτζάκης Μιχάλης, Μαρία Τριανταφύλλου (2001), "Το πανεπιστημιακό μουσείο. Χαρακτήρας και λειτουργία", στο Σκαλτσά Ματούλα, Η μουσειολογία στον 21ο αιώνα, θεωρία και πράξη, Πρακτικά Διεθνούς Συμποσίου, Θεσσαλονίκη 21-24 Νοεμβρίου 1997, (Θεσσαλονίκη Εκδόσεις Εντευκτήριο).
- Διδακτική της Ιστορίας, υλικός πολιτισμός και μουσεία. Στο Κόκκινος, Γ. και Νάκου, Ει. (επιμ.), Προσεγγίζοντας την Ιστορική Εκπαίδευση στις Αρχές του 21ου Αιώνα, Μεταίχμιο, Αθήνα, (2006

- Ζαφειράκου, Α. (2000). Μουσεία και σχολεία, διάλογος και συνεργασίες, αναπαραστάσεις και πρακτικές, Αθήνα: Τυπωθύτω.
- Ίδρυση, Οργάνωση και Λειτουργία Εκπαιδευτικών Τμημάτων σε Μουσεία, ICOM, CECA 1988, Πρακτικά
- Η ΜΟΥΣΕΙΟΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΜΟΡΦΩΣΗ», Μωραϊτού Σωτηρία, Βόλος 2003
- Κύρδη, Κ. (2010). Αξιοποίηση μουσειακών χώρων στο πλαίσιο της σχολικής πράξης στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Στο: Βέμη, Μπ. Και Ειρήνη Νάκου, Ει. (Επιμ.), Μουσεία και Εκπαίδευση, Αθήνα, Νήσος.
- Μουσεία και σχολεία – Εμπειρίες και προοπτικές, Ειρήνη Νάκου, Μάιος 2006
- Μουσεία: Εμείς, τα Πράγματα και ο Πολιτισμός, Νήσος Νάκου, Ει. (2001), Αθήνα.
- «Μουσειακή Αγωγή. Μελέτη Περίπτωσης: Το Μουσείο των Δελφών» Museum education. Case study: The Archaeological Museum of Delphi Φλώρινα, Κούτρη Ευμορφία 2017
- Μουσειοπαιδαγωγικές δράσεις για την αλλαγή στάσεων και αντιλήψεων για τα μουσεία, Γράψα Ιωάννα, Αθήνα, 2012
- Μούλιου, Μ. 2014, “Τα μουσεία στον 21ο αιώνα: προκλήσεις, αξίες, ρόλοι, πρακτικές”, 77-111, στο Μπίκος, Γ. & Α. Κανιάρη (επιμ.), Μουσειολογία. Πολιτιστική Διαχείριση και Εκπαίδευση, Εκδόσεις Γρηγόρη
- Μούλιου, Μ. (2005). Μουσεία: πεδία για την κατανόηση του κόσμου. Τετράδια Μουσειολογίας, 2
- Μουσεία για παιδιά και διαδραστικά εκθέματα. Μελέτη Περίπτωσης: Μουσείο Συναισθημάτων Παιδικής Ηλικίας, Παπασπύρου Παρασκευή-Ειρήνη, Αθήνα, Μάιος 2018
- Νίκη Νικονάνου, Μουσειοπαιδαγωγική από τη θεωρία στην πράξη, 2009

- Ολοήμερο, Εισηγήσεις ημερίδας 05, Συνοπτική παρουσίαση του θεωρητικού πλαισίου της μεθόδου project, Αδάμ Κ. Αγγελής.
- Ο ρόλος της Μουσειακής Εκπαίδευσης μέσα από το πλαίσιο των Πολιτιστικών Μαθημάτων και των Πολιτιστικών Δραστηριοτήτων των προπτυχιακών και μεταπτυχιακών φοιτητών του τμήματος Οικιακής Οικονομίας και Οικολογίας, Λιάκου Ελένη, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο 2009
- ΟΙ ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ ΤΩΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΕΠΙΣΚΕΨΕΩΝ ΣΕ ΜΟΥΣΕΙΑ, ΑΙΜΙΛΙΑ ΚΑΛΟΓΙΑΝΝΗ, ΒΟΛΟΣ 2010
- “Σχολείο και πολιτιστική κληρονομιά. Η ελληνική εμπειρία” Πρακτικά Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Αισθητικής. Το παιδί και η Αισθητική Αγωγή(1996), Αθήνα 1998
- Τέτη Χατζηνικολάου, Το ICOM και η Διεθνής Ημέρα Μουσείων, εφημ. Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, ένθετο Επτά Ημέρες, 18-5-1997

Ξένη βιβλιογραφία:

- Adams, G Donald, 1983: Museum Public Relations. Sage Publications Ltd
- Edward P 1996 : Museums in motion. an introduction to the history and functions of museums. Altamira Press
- Alexander, Edward P. 1997: The museum in America. Innovators and pioneers. Sage Publications Ltd
- Alexander, Edward P. 1997: The museum in America. Innovators and pioneers Sage Publications Ltd
- Alexander, Edward; Brigham, David R.; Durel, John W.; Helm, Ruth; Koplstedt, Sally Gregory 1992 Mermaids, mummies and mastodons. The emergence of the American museum American Association of Museums

- A Companion to Museum Studies, Sharon Macdonald John Wiley & Sons, 16 Αυγ 2010
- ART AS EXPERIENCE BY JOHN DEWEY, Capricorn Books, G. P. Putnam's Sons, New York 1958
- Dray, W. (2007). Φιλοσοφία της Ιστορίας. Αθήνα: Εκδόσεις Οκτώ 14. Ζαφειράκου, Α. (2000) Μουσεία και Σχολεία. Αθήνα Εκδόσεις: Τυπωθήτω
- Learning from Museums: Visitor Experiences and the Making of Meaning John H. Falk, Lynn D. Dierking AltaMira Press, 17 Μαΐ 2000
- The Educational Role of the Museum, Eilean Hooper-Greenhill Psychology Press, 1999
- The Participatory Museum Nina Simon Museum 2.0, 2010

Ιστοσελίδες:

- www.technopolis-athens.com/web/guest/museum/home
- www.archaiologia.gr
- <https://el.wikipedia.org/wiki/μουσειολογία>
- <http://www.museology.gr/>

Φωτογραφία εξώφυλλου πηγή:

<https://www.archaiologia.gr>